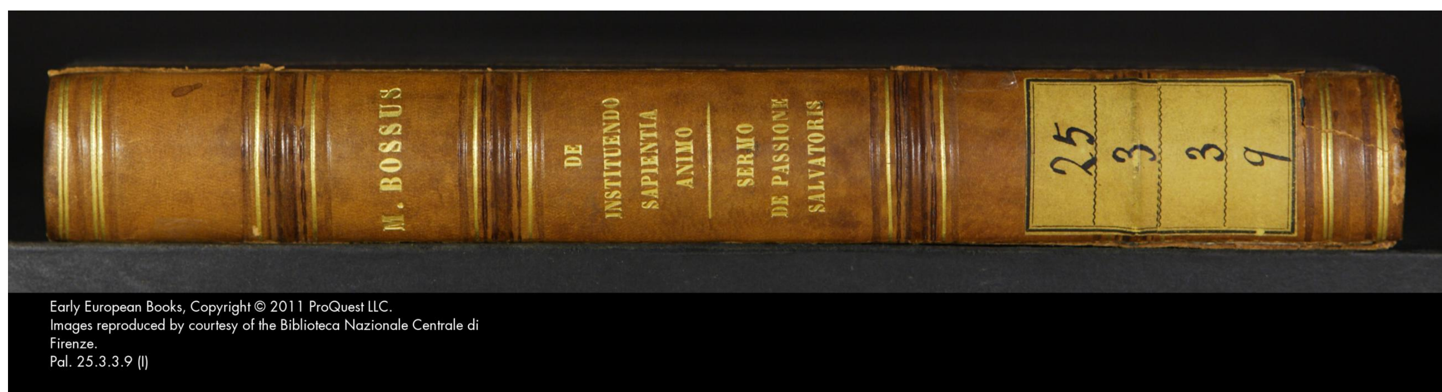
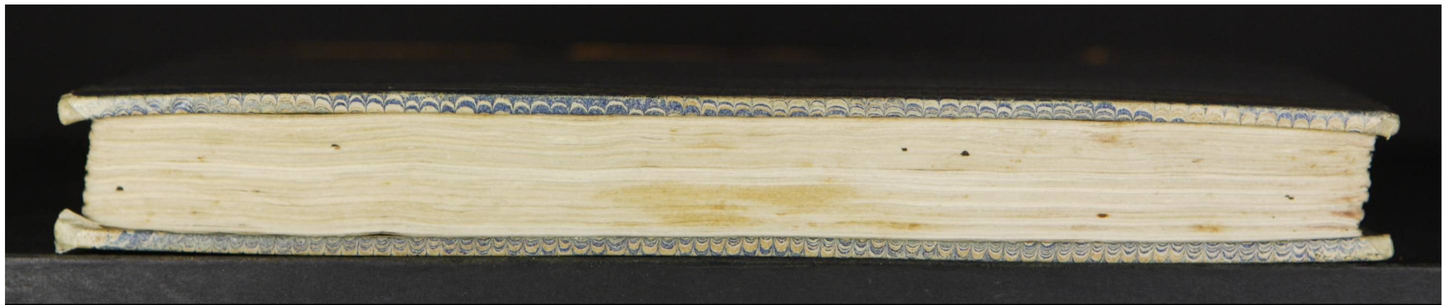

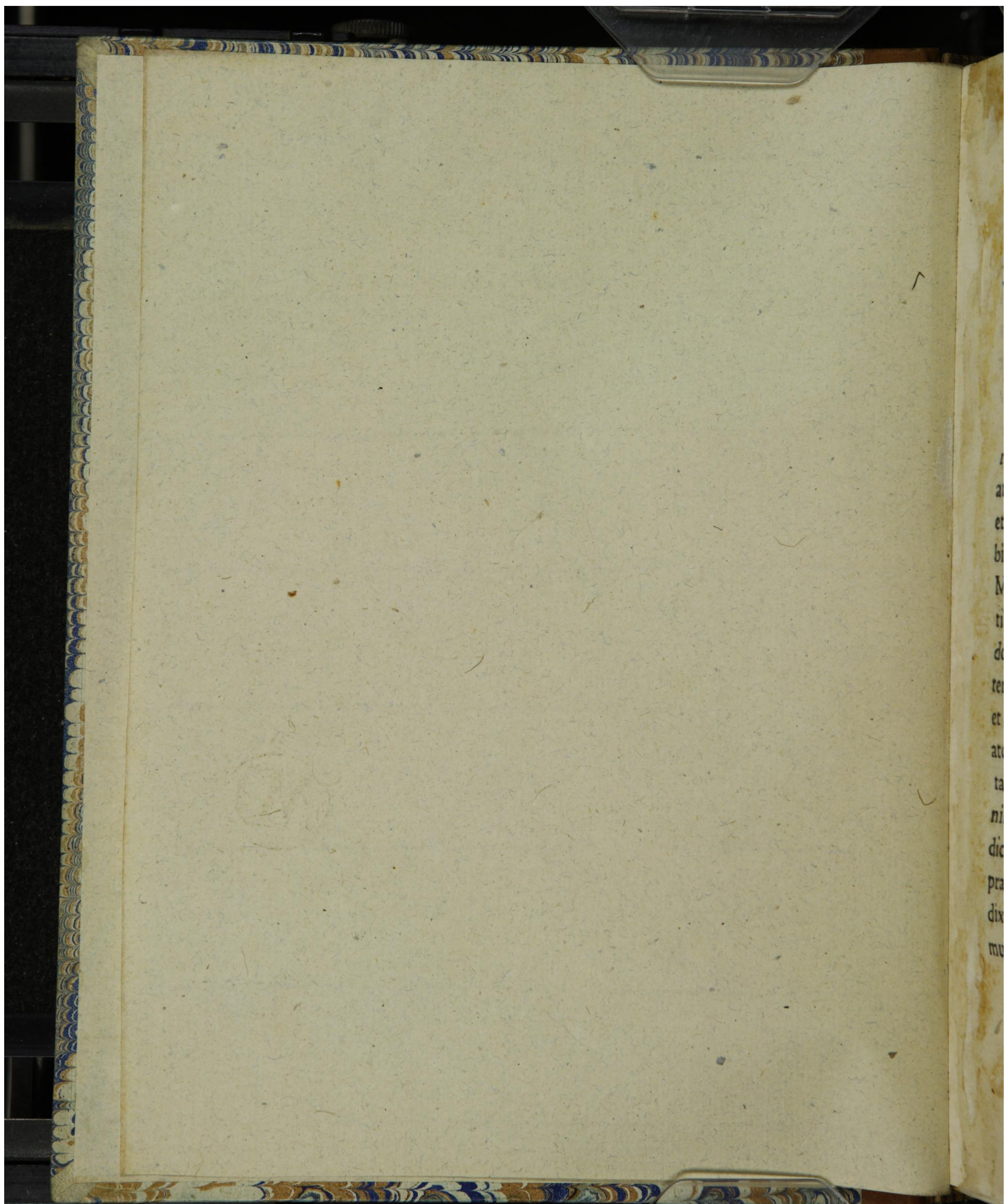

M. BOSSUS
DE
INSTITUENDO
SAPIENTIA
ANIMO
SERMO
DE PASSIONE
SALVATORIS
25
3
3
9

Gesu ... Bos ... Canon. Reg. Lat.

MATTHAEUS BOSSUS VERONEN/SIS CANONICUS REGULARIS SUO IN DOMINO PATRI ET CONCANONICO MERITO PERCOLENDO SEVERINO CALCHO SALUTEM.

MEcum mi Seuerine sæpe percogitans quid in hominum uita: quæ tam uaria quidem agitur actaq; est semper: q̃ uarius / ac immensus eorum extitit numerus: ad beate / iucundeq; uiuẽdum inueniretur aptissimũ: et in quo tam in prosperis: q̃ in aduersis plus nobis afferretur præsidii / atq; solatii: et si multa a Maioribus nostris inuẽta sunt / ac disputata subtiliter: si non forte ipse decipior: quod nullo modo mihi persuadeo: id esse arbitror amiciciam inter se / coniunctionemq; bonorum: quæ sancta / et admirabilis eos ipsos deo ĩprimis deuinciat / atq; consociet: efficiatq; præter cætera adiumenta / et officiosa cõmoda uitæ: ut quicquid in omnibus ꝓbitatis / atq; uirtutis enitescit: singuli uẽdicent sibi communicando / atq; fruendo. Quo præclaro / et splendidissimo bono (et parce ne dixerim) prope diuino nostra hæc: quam tenemus: institutio / et canonica uiuendi forma bene

Honoratus ab hore? fesulana

ficio amplissimo dei sic quidem abundat: ut nu
mero scilicet / contubernio / usuq; nunq̃ eorum
careamus: quos una æque uirtus / exercitatioq;
delectat / atq; conciliat: et quorum plurimus pro
fecto animus / plurima mens / ardorq; intendit /
et anhelat semper in deum: et in quibus omnia
sincera / omnia fida omnia amabilia habẽtur / et
salutaria: quippe quoniam eorum ipsorum uni /
uersa non tam in uitæ commodis / aut in uolup
tate / lenocinio ue mercedis: q̃ in puritate / splen
doreq; uirtutis omnino sunt posita. Ad quorũ
egregiam laudem / sanctumq; præconium illud
uerissime pertinet: quod noster Citharedus / et
Regum prophetarũq; sanctissimus læto illo car
mine cecinit Ecce q̃ bonum / et q̃ iucundũ ha /
bitare fratres in unum. Et quidem bonum / pla /
neq; et iucundum: quando ita cum bonitate cõ
iuncta est uita iucunda: ut neq; a bonitate iucũ
ditas / neq; a iucunditate bonitas queat separari.
Sed inter cæteros: qui uel adhuc uiuunt: uel qui
a nobis profecti cœlestem fœlicitatem adepti pu /
tantur: tu unus fuisti / atq; præcipuus hactenus
mihi: quo una cum Germano meo Ioãnephilip
po dulcissimo frui diutissime Seuerine licuerit:
et in te gustare eam omnem suauitatem beatam:

quam diximus: Ad quem et per absentiam scri/bere saepe / et tuas uicissim accipere consueueri/mus. Quo officioso honestoq; munere nihil intercessit unq̃ utriq; iucundius. Cuius rei tam suauissimae uisu / ac recordatione excitor saepe: dulci hoc meo ocio maxime: quo lege uacantiũ Veronae perfruens / animum ad intermissa parũper studia retuli. Vbi loci tuo quum uenerabili / suauiq; aspectu caream: et uerear diutius fortasse me etiam cariturum: putaui tantisper / quasi resarturus auiditatem interceptae praesentiae / et consuetudinis ueteris nostrae quae elaboraui hoc tempore ad te Seuerine conscribere / atq; transmittere Disputationes scilicet octo de uero Sapientiae cultu: aut aliter de instituendo sapientia animo inter nos concanonicos laxandi animi causa su/sceptas / et per solemnes dies octo / et saluatoris dei Matri sacros: ut uidebis: celebratas. Quas palato non alio: q̃ caetera hactenus nostra degustabit amica et sancta charitas tua: si non insipidiores iis: quae antea spiritu acriore conflauimus / atq; excudimus: uidebuntur tibi fortasse. Saepe q/dẽ isenescẽte corpore sẽsus hebescit et animus: ipaq; ad caniciẽ cũ barba deuenit oratio. Quo de uicio scite qdẽ Persius eruditissimus inquit.

Tũc cũ ad caniciẽ / et noſtrũ iſtud uiuere triſte
Apexi / et nucibus facimus quæcunq; relictis.
Quo ĩ loco miſeret reminiſci quot fama ĩſignes
et hoc ſæculo noſtro mirabiles : ne priſca reuol /
uam: cum ueternoſis corporis ſenſibus uires ani
mi perdidere ita acerbitate naturæ nobiliſſimus:
et ſuperbiſſimus hominis ſpiritus ĩfecto iacet cor
pori ſemper obſtrictus. Qui ut tardis / et difficil
limis rudimentis coaleſcit ad uigorem / et ſenſũ:
ita a medio uitæ cum abſceſſerit : remeare dete
rius properat ad infantiam / et mortem / per par
tes fatiſcens ante q̃ totus. etiã ſi quoſdam ſic fœ
liciter eſt enixa natura : quãq̃ raros illos: ut æta /
tem / grandia ueluti uina / bene ferentes : ad ue
getiora ſemper excreſcant : quã ego ſortem illis
inuideo. Tu uero tamen ꝓpoſitũ ne deſeramus:
cum priora noſtra illa cum poſtremis iſtis contu
leris: liberum de utriſq; / plenũq; habeto / et fer
to iudiciũ. Qua ſane in re ego nõ fuerim (quod
debet nemo) adeo impudens : ut de me ipſo pu
tem poſſe recte me æſtimare: niſi quatenus mihi
diſpliceo: quod malum neq; noui ſatis caſtigare:
ceu neq; medicus cõſulte nouit ſibi ipſi mederi.
Deniq; ſuſceptarum rerum ea porro dignitas ẽ :
ut in iis illuſtrandis ſuccubuiſſe: grauis profecto

neq; sit criminis: cum maiores sæpe conatus: q̃ nostri in huiusmodi etiam nec indignati concesserint. O mihi ideo / uel inchoato operi / uel ab incude ad limam perducendo aut certe perducto (nunq̃ dicam perfecto) ut de suis operibus neq; dicere Appelles \ et Polycletus uoluere: quibus ad ultimum etiam absolutis / se annixos: nõ uero perfecisse illa inscriptiones et tituli erant. O mihi inquã affuisses Seuerine. non esset opus epistola modo: per quam de emendatione / deq; sententia rogarere. Verum quicquid est tamen: a tuo non discedam magno unq̃ / fideliq; iudicio / siue occultandus / siue proferẽdus tibi uidebitur labor hic noster. Vale religionis ornamentum: et suauissima in domino anima. Veronæ ex Cœnobio sancti Leonardi. XIII. Calendas Octobres. MCCCCLXXXXV. a fœlicitate Christianæ salutis.

MATTHAEI BOSSI VERONEN
SIS CAÑONICI REGVLARIS DE
INSTITVENDO SAPIENTIA
ANIMO DISPVTATIO
NES PER DIES .VIII.
IN PRATIS.D.LE
ONARDI IVX
TA VERO
NAM

RELIGIOSISSIME HA
BITAS LECTOR A
GNOSCITO PIE
QVE GVSTA
TO QVI
BVS
O
VERE
SAPIENS
PER CHRI
STVM EVADITO.

ARGVMENTVM.

p Rimus incipit liber: in quo describitur a/
mœnissimus disputationis locus: atq; con
sessus. Cōgratulatio reddita Virgini mu/
sicis numeris. Quid Socrates. Quid Zeno atq;
Pythagoras de humana sapientia senserint. In/
ducuntur pleriq; uere / et communi sententia sa
piētes. De Pauli apostoli / diuiq; Hieronymi rap
tu permulta intercurrenter / et obiter. Triplex tā
dem sapientia astruitur: et quæ uere hominis sit
palam deniq; fit.

f Oelici illo Augusti die: quo alma
dei mater / et intacti fulgoris sere
nissima Virgo humanis a rebus
sublata fuit in cælum: cum a no/
bis mane exacta essent: quæ uirgi
nis honori / et congratulationi conuenerant / mu
nusq; reliquum diuinum omne pie / atq; perbel
le tractatū: pransi et Concanonici fratres: in pra
ta coniūcta cœnobio ad umbram pleriq; lætissi/
mi mi Seuerine diuertimus: et qua cliuus in me/
ridianum prospectat / opacas subter oliuas iucū/
de consedimus: unde spectantibus hinc se aperit

cenobium.

uasta / et amœna planicies. Inde se tollunt / par te aliqua blāda / parte aliqua uero perq̄ horrida iuga supra Bænacum. Vbi fuere et in conspectu amplæ / superbæq; urbis Pomeria. Mœnia. Tecta. Castella. Amphitheatrum insani quondam operis monimētum: et indicium claritudine prisca urbis Veronæ profecto dignissimum. Præter fluens cum murmure Athesis / et urbem intersecans lætissimo flexu (dixerim et amœno / ut in uerbo cum Marone conueniam: qui Athesim inquit propter amœnum) Quibus uariis / et speciosissimis tractibus / atq; spectaculis quaq; diffusis hilarescere facile / pulcherrimeq; omniū oculi possent: quā q̄ Moles illa Theatri : quæ æternitatē quandā æmulatura uidebatur : magna nūc parte diruta / et squalentissima tota / miseratio / nem afferret oculis / et admoneret quantū laborent / nutentq; mortalia / ac nisi diuinum / quicq̄ esse perpetuum. Eo igitur loci per dies octo / Virgini sacros / constituto / locatoq; consessu / et delectis ad negociū horis inter nos multa (ut uidebis) de sapientia disputata fuere: que totidē ip̄e in libellos retuli / atq; digessi: tuæ charitati ac uenerabili nomini Seuerine dicādos: qui studia / et lucubratiunculas meas nullo merito tanti: sed zelo te nimio fallente fortasse / pergustati semp

Nisi diuinū quicq̄ est perpetuū

atq; probasti. At quidem initium dies primus ita
suscepit. Nam post paucula admodum uerba ui
cissim inter nos habita / de demulcendis auribus
cœptum est cogitari: ad quod titilare animos ex
adolescẽtioribus unus parũper effecit / libellũ ꝓ/
ferẽs musicũ: quẽ leua tenebat: ea uenustate / pla
neq; et uerecundia: quæ decet adolescentẽ: quip/
pe qui ingenua indole surgat / primaq; imbuat
sub præceptore doctrina. Accũbebat quoq; her/
bido aggerulo ꝓxime isti ad rẽ musicã admodũ
aptus Valerius Facinus / filius quõdã meus atq;
discipulus: sed uirtute nũc ea ꝑditus / atq; doctri
na ut ille mihi iam plane sit nõ modica in domi
no gloria / percolendusq; magnopere: qui ut iu
nior ille mollem / et clarissimã uocẽ promebat:
sic firmũ pectus iste / et tonãtissimũ exagitabat.
Astabãt mediæ uocis et suauissimi guturis inter
hos duos Nicolaus / et Seraphin: q materna car /
mina simul / hymnosq; lætissimos ĩ Virginis lau
dẽ / et plausum modulãtes / ad lachrymas nos ꝓ/
pe mouerũt: quos exaudiẽtes seorsum qui interã
bulabãt Cælsus prior / et Albertus Auãtius ad re /
sonum ꝓperauere cõcẽtum (habuere.n. uiri illi
promptum ut ad cætera animum: ita quoq; ĩdul
gentissimas aures huiusmodi cantibus) quibus
aduenientibus cum cœpissemus assurgere: non

passus Cælsus: manu fecit humaniter ne quis as-
surgeret: sed salutati capite tantū: consederūt hæ
rentes humeris alter procero Amigdali trunco
omnibus præeminentior. sinuosæ alter oliuæ.

IO. PHILIP. Paulo uero post cū cantu uideremur expleri Io-
annesphilippus germanus mihi dulcissimus cæte
ris præter Cælsum / meq; senior (Illum. n. ætate
antecedo mensibus sex supra triēnium) qua solet
deuota / piaq; mēte cœtum interpellare hunc in
modū est orsus. Si oculorum auriumq; uolupta
ti applausum uiri patres ē satis: animis: si lubet:
ēt blandiamur: qui aluntur sapientia / et rerū ma
ximarū pscrutatione / atq; noticia: quod Cælsus /
atq; ego cū pbaremus īprimis: cæteri omnes ex
MATTHAEVS. uultu uisi sunt expetisse. Vnde ipse Age inquā o
frater quid habes in prōptu: quod in mediū pro
feras? Ille uero multa inquit de assumpta Virgi-
ne: quæ in disputatōnē uenire pcōmode uidebā
IO. PH. tur: hesterno sub uesperi mecū fueram cōmenta
tus: quæ in psalmodia antelucana iterlectus Hie
ronymus / et super prādio hodie magnus noster
Aurelius enodarūt placide / ac scite adeo mihi: ut
nihil iā plane in iis cōtationis supsit: quod et uo
bis ferme singulis puto contingere: qui lectiones
huiusmodi istas nō segnius / atq; ego pcepistis / re

centeſq; tenetis. Quam quidẽ ob rẽ: q̃q̃ nihil ha
beo: unde conflari poſſit / deduciq; collatio: iter
cæteros tamen indoctior cœpi: ut inde martẽ accẽ
derẽ. Qui cũ animaduertã iam ſe corrugare ple/
roſq; / cogitabundoſq; contrahere: ex omnibus
in Andreã Morandũ me conuertã. uirũ ſane acu
tũ natura / et litterarũ ꝑterea ſacrarũ / et huma /
narũ doctrina ornatũ: atq; ẽt circi cõgreſſum de
trectare nõ ſolitum. (Erat uero ille ex ætate ĩ cõ
ſeſſu quintus / et uere qualis a fratre memoratus
acer / et de multis in diſſerendo ꝓmptiſſimus)
Qua de re in eo intenti omnes expetere uiſi ſu /
mus / ut pro tempore aliquid induceret: qui obſe
quẽs: ut facili / et ſuaui ſemꝑ eſt animo. Quoniã ANDR.
dixiſti Philippe inquit tractus ut ſoles: nobilita /
te animi tui / dandũ eſſe aliquid animis: qui ſola
aluntur ſapientia: atq; doctrina: quæro / quando
impræmeditato mihi maius / aut melius nihil oc
currit: quænam tua iſta ſapientia eſt: quæ alit ani
mos? de qua diſputare digna fortaſſe res erit: ac Quid sit vera sapientia.
certe pulcherrima? Ad quẽ germanus. Hæc una
uirtus Andrea mihi plane eſſe uidetur: quæ red / IO. PH.
dit hominẽ quantũ ei fas ẽ / deo fere ſimillimũ:
ſolo in homine / atq; angelo cadens: qua homo
cæteris animantibus præſtat: quam ẽt diuinarũ

humanarũq; rerum notionem esse definiunt: cuius nomen ut speciosũ: ita res ipsa: cũ fructifera: tũ salutaris. At uero Morãdus nihil ultra passus audire: sed manũ caputq; agẽs intẽtius: q motus est sibi innatus: recte tu pater dixisti ait sapientiã ab eruditis ita definiri: atq; nobilitari: ut diuinarũ humanarũq; rerũ constet notione: sitq; iucundissima: ac salutifera: cui assertioni antehac ego quoq; sine cauillatione plene cõsensi: quoniã ita simul et philosophi et uulgus ꝓloquerẽtur: Sed nũc altius rem istã rimanti: titubatio mentẽ incessit uirtutẽ hãc tantã ullus ne unq̃ sit assecutus: quod siue dicatur siue minime: utrinq; uel calũniã: uel obscuritatẽ responsio sit habitura. Quare: si tu affirmaueris: ego negabo: et (ut puto) facilius.

ANDR.

IO. PH. Cur te Andrea hic scrupulus uexet: nõ satis perspicio retulit frater. Nõ multos legis publicis uocibus decantatos sapientes uereq; habitos? quibus indigenis suisq; cõciuibus: uariæ græciæ urbes nihil habẽt insignius? Thaletẽ inq̃. Pittacũ. Biantẽ. Solonẽ. Cleobolũ. Periandrũ. Chilonem: et his additum Apollinis oraculo Socratẽ? Qualis et in tota iudæa appellatus ẽ Solomon? et a nostris nostro hoc tẽpore quisquis ita iuste. impollute. scite. apposite q; in omni se ostẽrat ha

vii. sapientes.
Socrates.
Solomon

betq; negocio/atq; officio: ut quantum omnino humana uis potest in nullo deprehendatur errare? Quis uero: nisi excors: huiusmodi insignes aliquos non sapientes audacter/prompteq; iam dixerit? Neminē non dicturū asseuerabo tū inquit Andreas: si talem quēpiam usq̄ mihi es porrecturus: uerum enim uero diuinarū/humanarūq; rerum cognitionem: et ipsarum habitū expressisti Sapiētē tueri. At uero tu Philippe: qui supra tertium/et sexagesimum uixisti annū: quē ex omnibus: quos agnouisti: aut etiā dilexisti unq̄ dabis mihi unū/excepto Iesu xp̄o domino/certo/uero/que deo: qui diuinarū/humanarūq; rerum notitiam funditus capiat/aut capturus putetur in oē posterum tempus? nisi rursus oriatur mundo noua aliqua soboles sanctior omni ātiquitate atq; diuinior: quæ si expectāda sit: prudentiæ non exiguæ tuæ Philippe esto iudicium. Et enim uidendum est quos et uulgus/et philosophi opinātur/et p̄dicant ut dixisti sapientes: q̄ docte/et quali adhibita ratione eos ipsos sic astruunt. Nā de re diuina si contēdamus: quantę porro temeritatis est: dei arcana: quæ æterna, quæ infinita, quæ et ab his sensibus: per quos intelligimus/atq; dignoscimus abstracta/alienaq; sunt: hōinē putare/aut ANDR.

asſequi poſſe.aut tenere. aut quouis modo per/
tingere?Si et de humanarũ rerum cognitione ha
benda ẽt contentio ẽ:per quas naturaliũ cauſas /
et rationes puto accipiendas:Eæ res ꝑfecto omẽs
et ſi cõferri cũ dignitate hominis nequeũt: quia
homo ſuperior illis eſt / proximã diuinitati indo
lem / naturãq; ſortitus / et earum dominator cõ/
ditus:eas tamẽ ipſas nõdum cõprehenſas ad me/
dulaſq; libatas ab humano uidemus ingenio.
Ab his igitur ſeptẽ:qui Cyrri temporibus florue
rũt:nihil porro habes o Philippe præter quaſdã
ſententiolas argutas ad utilitatem humanæ uitæ
inuentas / et breuiter dictas.Quare nõ paruo de
inde ſpatio tẽporis ĩteriecto/magnæ prudẽtiæ exi
Socrates ſtimationiſq; philoſophus Socrates / et eũ ſecuti
Academici ueteres:de iis poſſe uẽdicare ſibi ſciẽ/
tiã deſperantes: præſtare cẽſuerunt partem eam
philoſophiæ:quæ morum eſſet:q̃ quæ naturæ cõ
ſectari. Neq; erubuit ex conſcientia Socrates: ne
aut turpiter falleretur / aut improbe falleret:fate
ri de ſe illud ĩgenue: quod ad omniũ poſtea ora
ꝑuaſit/Hoc tãtũ ſcio/ꝙ nihil ſcio:ſeq; totũ poſt
habita/exibilataq; naturali doctrina omni / uitæ
deuouere morali:quã primus:ut dicto Ciceronis
blandiſſimo utar:e cælo deuocauit ad homines.

Hoc tantũ scio q nihil scio.

de fortitudine quotidie. de prudẽtia. de iustitia. deq; aliis uirtutibus disserens: quæ sola hominũ bona appellabat. Sic et Zenonẽ fecisse patet cõ ſtãtissimũ ꝑfecto uirũ / ac solẽni doctrina/ et laude philosophũ: et cũ illo omnẽ turbã Stoicorũ: quorũ ille extitit prĩceps. Ita quoq; ãteq̃ philosophiæ nomen teneremus et Pythagoras sensit/ et tradidit: qui hos ãtecessit ætate. Siquidẽ cum ad eius tẽpora usq;/ qui se se doctrinæ / bonisq; artibus totos dedidissent: sapientes uocarentur: q̃uis plus quidẽ sapere putaret Pythagoras: q̃ illi priores: offensus tamen falso\ et arroganti sapientis nomine: q̄ certe putaret neminem esse sapientẽ: cum quænã esset eius professio quæsitus fuisset: se esse philosophum quærenti respondit. Quod qui quæsiuit ẽ admiratus / ut citra priorem iactãtiam se Pythagoras non Sophon / hoc est sapiẽtem / sed philosophum mallet appellari. Nã philosophus inquisitor et amator sapientiæ est: ac philosophia ꝓprie/atq; latine amor/ et expetitio sapiẽtiæ nõ sapiẽtia dicitur: quæ appellatio: quoniam quidẽ uera: incremẽtũ abinde magnũ / et gloriosum tenuit semꝑ / atq; seruauit. Hæc itaq; pars: quæ ad res humanas/ et phisicas ꝑtinet si haberi exacte ab hoie neq̃t: ut tãtorũ philosopho/

Zeno.

Pythagoras.

ser(uare) philosophũ.

Nota.

rum defendit auctoritas: q̃to porro eam minus: quæ diuina ē: homo assequi poterit: ab humanis distantem sensibus infinita proportiōe/interminataq; mensura? In tã aperta igitur ueritate (uelim/nolim) flecti ad eos cogor: qui ab homine non sapiẽtiam modo: sed humanam etiã sciẽtiam sustulerunt omnem. Neq; sane puto aliter abs te posse existimari his auditis/res ipsa Philip

Io.HP. pe. Cui rursum ille morande te quæso inquit: Quæ ars ulla? quæ ue exercitatio est: quæ nõ sciẽtia constet? Nã bonas ut artes prætereã: aruorũ cultum. militiam. fabrefactiuã. lanariam. coriariam. tonsoriã. cæteraq; ad uitæ necessitatẽ et commodum quæsita/atq; inuẽta nemo iam tractat: nisi ea sciat et calleat. Neq; eorum peritiã arrogare ullus sibi p̃sumit: qui non ante didicerit. unde illud ē uerum Quod medicorum est promittunt medici/tractãt fabrilia fabri: et Nauita de uẽtis: de tauris narrat arator. Quod ita cum sit: de his singulis ergo scientia. Certitudinem p̃terea/ac rerum multarum ueritatem usus/expientiaq; adinuenit: quod negabit nisi delirus. Etenim aquam humidã/frigidãq;. Ignem contra calidũ simul et siccũ. Solis/lunæq; defectus et motus ac nimborum et tempestatum signa non a phisicis modo/astronomisq;: sed ab agricolis etiã/nautis quoq;

tractãt fabrilia fabri.

collecta sunt: multaq; id genus: quæ nisi sciant: utiq; sit peundũ. An tu ita anguste q̃dẽ sciam finis: ut nõ iã ultro cõcedas: q hæc pite apprimeq; callent eẽ sciẽtes? et q cũ his diuinũ quippiã plene/ alteq; deprehẽderint: ut esse deũ: a quo optimo/ atq; benefico quicquid ẽ effluat/ et sine quo esse nihil possit oĩo: et qui eũ ita agnitũ/ atq; deprehẽsũ fide ac pietate/ qua maiore possũt excolãt: nõ hos quoq; sapiẽtes asseueres? Quãto magis qui religiosius/ atq; cõstantius eũ uenerant̃ sẽper/ et sitiũt/ illud dauiticũ intra se gementes magnope ac suspirãtes Queadmodũ desyderat ceruus ad fõtes aquarũ: ita desyderat aĩa mea ad te deus. Sitiuit aĩa mea ad deũ: fõtẽ uiuũ q̃do ueniã/ et appebo ãte faciẽ dei? Qui parẽtib9 simul/ patria/ req; oĩ dimissa/ atq; posthabita sobrii. cælibes. solitarii. clausi. et tãq̃ cæteris emortui curis/ atq; negotiis se deo totos addixere? q; si nõ quoque oẽs istos cateruati ĩ sapiẽtũ catalogũ admiserimus: obscurabũt̃ tamen adeo rari illi: q in oĩ uitæ pte admirabiles extitere? et quorum mors fuit gloriosa miraculis: ut ab sapiæ limine penitus explodãt̃? Habuimus ex maphea tua familia cælse: quẽ tu/ et Matthæus germãus hic meus egoq; uidimus: Paulum patrem: cuius recordatõe/ et nomine semper ornabimur/ dum uiuet stabitque

Nota paulũ Maphe um.

Religio: quē quidē ego ferme ambigo inter cæle
stes ne spiritus/an inter mortales æquius collocē:
nedū sapientē appellē: cui nēpe uiro quid laudis
unq̃: quid integritatis: qd honestatis: qd uirtutū
cæterarū et sanctimoniæ defuit: quo minus in sa
pientum numero reponi debeat? Nam per omēs
gradus eximiæ sanctitatis īprimis ire a teneris cœ/
pit / charitate ī deum / atq; homines ardens. hu
millimus non foris modo / sed re ipsa magis in
terius . impolluto affatim corpore : quin quoq;
et uirgo: ut a plurimis creditum est: qui et legere
quotidie. et orare. et flere nō destitit. docere quo
q; et predicare: cū locus exegisset: assiduus ēt fu /
it. Quo in consulendo nemo prudentior: atq; fi
delior. In exhortando efficatior . in consolando
suauior. in commonendo benignior. in disseren
do clarior et admirabilior: cuius sciētia/ atq; doc
trina infusa magis: q̃ quæsita / partaq; omnibus
uideretur. Illi acceptissimus extitit suus æqualis /
et eiusdem nominis Paulus ille Pergulanus: qui
Venetiis insigni laude philosophiam / theologi
amq; publico gymnasio tradebat. Ad eum uir il
le doctissimus / et ea tempestate illis in litteris pri
ceps in nostrum sæpe charitatis cœnobium diuer
tebat. Subtilissimis simul illi de rebus cōferebāt:

Paulus pergulanus

iis scilicet: quas præsertim circa diuinam naturã theologi sudantes solẽt inuestigare. notiones dico. processiones. attributa. operatõnes interiores dei / ac exteriores: et id genus grauia/ atq; nodosa: de quibus obscuritatibus cum loquuntur cæteri: uix aliud: q̃ terminos colligis. Sed ea ista quoties noster hic Paulus suscepisset: nõ de schola Scoti / aut Aquinatis eius sermo pendere Pergulano uidebatur: sed illum referre uisa / modo q; in terras ad nos descendisse a cœlestibus / magnitudineq; diuina dicebat: quæ sæpe cũ lachrymis oculisq; supinis prosequebat̃ sãctus/ et ad gustum rei diuinæ mollissimus ille. Quos uero sensus de prophetis: quam et dulcedinem de numeris Dauid erueret mirabile creditu. Hunc pariter eloquio priuato / fandiq; lepore / siue grammatice / siue materne loqueretur nemo superabat.

Qui et q̃plurimas reliqt epistolas/partim graues partim familiares: ut res tempusq; poposcerat: quas hinc/atq; inde dispersas in corpus unũ reuocauit: perq; libros discreuit discipulorum primus et eiusdem sanguinis Timotheus: i quibus hoc maxime uno precellit omnes: quod nemo ex animo magis quæ optauit uisus est dicere: quas si ei curæ fuisset posteritati mandare: texuissetq; / et

leuigasset: ut facile poterat: nihil haberemus cũ eloquẽtia sanctius/atq; suauius: Quod non fecit ex cõscientiæ modestia puto. Nã tã exactã et multi tẽporis humillimus ille neglexit diligentiã. Videntur. n. magis excussæ aliqua repẽte de pharetra/aut manu pleniore quidẽ elapsæ: q̃ rhetorica ulla studiosius opera expolitæ et laboratæ: quod si quãdo faciẽdũ putauit: examussim effecit. De Cãbio Bosso quoq; nostro q̃ta pie et maxime Iesu se mihi offerũt: quæ uobis uti mihi nota prætereo: claro quæ tuo Matthæe frater epitaphio sunt celebrata: quod in eius obitu sancto ad Seuerinũ scripsisti: quod se ingessit mihi nuper uelluti sponte: cũ epistolas legerẽ tuas: in quo sane (ex fide loquor) perlegẽdo a lachrymis temperare mihi uix potui/admirabiliũ huius uiri uirtutũ dulcedine delinitus et motus. Multos his duob; quos retuli Paulo et Cãbio ꝓximos ꝑ omne p̃teritũ tẽpus cõspeximus: et nunc quoq; tenere plerosq; diuinæ beneficẽtiæ dono/miserationeq; lætamur: quos ꝓseq singulatim omẽs: ut ipertinẽtis negotii: sic et iactãtioris leuitatis forsitã uideret. Satis fuerit mihi Andrea hos tibi porrexisse nostros hoĩes/meo semꝑ iudicio: et cõmuni (ut arbitror) opinione sapiẽtes. Quod si sapiẽtia: ut enixius contẽdisti: nulla adhuc tibi uidet: aut ẽt

Nota Cambiũ Bossum.

ſi eã exiſtere putas:ſed tanq̃ exulantẽ a re huma
na / uel penetralibus abditis occulto in ſe ip̃a re
gnãtem nulli concedis: iugum bona cum uenia
tecum Morande tanq̃ cum infideli non duco :
qui in humanis/ diuiniſque litteris et ſapienti/
am : et præditos ſapientia tam ſæpe nominari at
tolliq; conſpicio. Extãt libri Solomonis:qui ſub
ſapientiæ nomine in eccleſia ideo ſancta catholi
caq; legũtur:ꝙ in iis æque ſuſcipitur aliud nihil
atq; tractatur:q̃ de doctrinæ / et ſapientiæ laude/
proq; uiribus omnes ad eas capeſſẽdas certatim
inuitantur. Horum pulcherrimus unus Prouer/
bia ſunt:ubi illud audis et legis. Nonquid nõ ſa
pientia clamitat et prudentia dat uocem ſuam ?
Nam in ſummis uerticibus ſuper uiam in medi/
is ſemitis ſtans iuxta portas ciuitatis. in ipſis fori
bus loquitur dicẽs Ad uos o uiri clamitto/et uox
mea ad filios hominũ. Accipite diſciplinã et nõ
pecuniam. doctrinam magis:q̃ aurũ eligite. Me Nota.
lior eſt enim ſapientia cũctis opibus. et omne de
ſyderabile ei non poteſt comparari . Habetur et
uolumen illud:quod alio nullo:q̃ ſapientiæ titu
lo prenotatur:quod Philoni hebræi attribuunt.
Et eccleſiaſticus:qui a Ieſu Sirach æditus eſt : in
quibus quoquo te uertis:nihil magis : q̃ diſcipli
nam:q̃ peritiam:q̃ et ſapientiam colligis . At ue

ro in prophetarum oraculis / psalmorũq; carmi
nibus quid passim aliud/ nisi doctrina tibi occur
rit / et sapientia loquitur ? Sed quid deniq; clari
us: q̃ quod de se profitetur Apostolus Sapientiã
loquimur inter perfectos. Nemo non sapiens lo
qui sapientiam potest: q; si Paulus loquitur: Ec
ce tibi iam unum: quem extitisse sapientẽ neque
as inficiari: alioquin mentitus uideatur: si se lo
qui sapientiam inter perfectos non ueraciter di
cat: quod de Paulo sentire ita ego possum: ut de
ANDR. ipso deo quidem horridum scelus. Tum Morã
dus ita sane nihil est: quod minus ego etiam pos
sim: q̃ in sententiam quauis de re non transire /
currereq; cum Paulo. et tecum Philippe quoq;
q̃diu quotiesq; cũ Paulo curris: sed uide a Pau
lo longe non absis: cum te ei proxime putas. Sẽp
illud ipse cõtendam: quod iam asseueraui / argu
mentisq; fulciui. Si uera / et infracta est sapiẽtiæ
definitio: sapientem esse neminem excepto quẽ
prælibauimus: præstantissimo quidẽ deo / et eius
unigenito Christo: Quoniam uero ad Paulum
tu Philippe me rapis: quo nemo fere diuinior /
deiq; plenior: puto / doq; tibi quatenus ita diui
nus ille fuit / et dei plenus eum certe fuisse tũ sa
pientem: qualis uero citra hoc fuerit sapiens nec

An paulus dicat sapiẽs.

ne: hæsito equidem: quam hæsitationem ex ipsi us auspicor raptu. Aduerte hic Philippe te quæso. Scio hominē inquit nescio in corpore/an extra corpus: deus scit. huiusmodi raptum usq; ad tertium cœlum: inq; et paradisum/et arcana conspicatum: quæ non licet homini loqui. Hic oro te iterum Paulum intente parumper obserua.

Quædam se scire liquido profitetur se fuisse raptum uidelicet: et locum quoq;: quod est tertiū cælum/et Paradisus. et hactenus hæc pace tua/pa ter ad solidam sapientiam (quod docebo) non ptinent. Quædam pariter se fugere contestat apte: ut quæ inspexit arcana: de quibus loquēdi cōpos minime manserit. Sic incertum se quoq; de modo uidendi nescientē/ea ne intuitus in corpore/an extra corpus fuerit: sed deum scire. ꝙ si prima gloria doctorem / et orbis terræ magistrū ad tertium usq; cælum ita ineffabiliter raptū: et cui nouissime post omnes discipulos dominus in terris uidendum manifeste se dedit: ignorare uidemus diuina: quæ uiderat. et sapientia: ut ipse dixisti: diuinorum est notio: si non definitionē infirmas/et uiolas: qua ratione plene sapientē Apostolum astrues: quibus ue coloribus finges? ꝙ si non uirum ita diuinum/cæterorūq; institutorem

talem habeas: qualis requiritur ad diuinarũ rerũ sapiẽtiam: quos amabo monstrabis alios digito: a quibus percepta diuina sint: quorũ agnitione oportet (ut diximus (præditum esse: qui euadat ad cognomen / et fastigiũ sapientis? nostros ne forsitan: quos cõmemorasti: Paulum / et Cambi

IO.PHI. um: aut huiusmodi ullos? Ad hæc frater leuiter subridens te quæso inquit Andrea / ne ultra: etiã si ioceris: sapiẽtiã polluas: sed progressum detor / que parũper a semita: et quæ de raptu Pauli cõ / mode enarrari queunt: ne per deũ prætereas. Ap

Nota. petibiliores sæpe sunt epulæ: quæ paratæ / conqui sitæq; non fuerant: sed mẽsæ ex insperato ferun / tur: q̃ quæ ingenti cura et ambitione struuntur: et ut plerunq; quæ peregrino ex solo carpuntur: gratiora sunt poma: ita in differendo ẽt concina opportunaq; uarietas lepidiorẽ uim habet et cõ dimẽtũ. Qđ si intercurrentem rẽ istã clare diges seris: reor nec tunc fore difficile enucleare quod quærimus: rẽ uero ipam ex se nec indecorã / nec leuem. Ipe uero dũ dixeris / cupidissime ego tibi studebo / sermonemq; / ueluti historiã / tuũ sine interpellatione: ut modo feci: sic semper accipiã.

ANDR. Tum Morandus / quoniam de Paulo inquit / et

audire ĩ et loqui / cum occaſio incidit:tam auide
equidem / iucundeq; ſoleo:q̃ Paulus / cum doc
trina / tum meritis eſt omnibus in eccleſia clari /
or:nō recuſarē hoc munus in pulcherrimo hoc :
quod nacti ocio ſumus:ſi præter me alius nō iſto
prato recumberet et doctior / et lōge præſtātior.
Sed neq; uelim eſurius ita uideri / ut omnia uo
rem ſolus:atq; liguriam. Quare hanc ego ueniã
deprecor ut cum dixerim ipſe iam ſatis: aſſurgat
alius. Quod ex ætate atq; peritia Alberto conue
nire meo plane iudicio æquiſſime puto:Qui et ĩ
Paulo quicq̃ noluit præterire iamdudum: quod
ſibi familiare nō fecerit / ac prope uernaculū:ut
quoquo in ſermone Paulus illi ſit p̄ſentiſſimus:
cæteriſq; prælatus. Quare prebe te nobis Alber /
te. Sic itaq; hortante Andrea ac ſuadente : mox
uniuerſi:ut diceret:ſunt illum aggreſſi:qui hila/
riter obſequens / ita cœpit. Mihi exoret Apoſto
lus:ut quantum auidi eſtis:tantū mihi quidē di
cere liceat Patres. Subinde nō ſatis mihi fuit in
quit cogitatione interdū / animoq; uerſare quæ
iſto ſuo de raptu ab humaniſq; ſeceſſu ſcri /
bit Apoſtolus : niſi et quæſierim: quæ ſubtilius
Theologi et eccleſiaſtici iterp̄tes digna cognitu

ALBE.

narrant. Sed imprimis reor nobis exquirendum quid intelligi uolumus / raptum cum dicimus: Quæ uis nominis sit. quæ descriptio: in quo ui / detur uel Paulus ipse titubasse: qui se cum raptū affirmet indubie: de modo subinferat nescio in corpore an extra corpus. deus scit. Quod nihil absimile euenisse compertum est cæteris: qui ra/ pti fuere / nostro Hieronymo maxime: cuius in li bello de modo uiuēdi deo ad Eustochium et so rores a se composito ad unguem ista sunt uerba: quæ puto (si uos non piget) memoriter me posse referre: quod facturus lætior sum: cum ecce uos uideam citato Hieronymo ꝓpensiorē mihi ope/ ram dare. Nam ut i isipiētiam loquar uir ingt il/ le sanctissimus ego homunculus sic abiectus / sic uilis in domo domini adhuc uiuēs in corpore an gelorum choris sæpe interfui de corporeis per eb domodas nihil sentiens. Sed diuinæ uisionis itui tu post multorum forte dierum spacia / ꝑscius fu turorum corpori redditus flebam. Quid ibi ma nens fœlicitatis habebam. quid in enarrabilis de lectationis sentiebā: testis est Trinitas ipā: quam cernebam nescio quo intuitu. Testes sūt ipsi bea ti Spiritus: qui aderant: Testis est et conscientia mea quia tantis bonis ipse fruebar: quot / et qua

Nota de Hierony / mo.

lia nescit proferre mollicies corporis mei. Refri-
cate animo singula uerba: q̃ optime deus ē om-
nino Hieronymus Paulo simillimus. Sed nostrã
ad rẽ reuertamur: Definiri raptus meminisse mi- Raptus quid.
hi uideor: si non me recordatio fallit: qui ad hoc
meditato non ueni: ut sit abstractio quædã ani-
mi/atq; alleuatio per superiorem quidem uirtutẽ
ad beatitatem eam delibandam: quæ eius: qui al-
leuatur: et ra pitur: facultatem excedit penitus/at-
que naturam: cum abstractione interim a sensi-
bus corporis. Solui igitur/ac separari intentione Nota.
mirabili animam oportet a corpore: ut raptus ue-
re possit/ac solide dici. Quæ abstractio dum fit:
neq; eam satis abstractus comprehendit: adeo
succumbit superiore sub ea uirtute natura: a qua
tantus hic motus efficitur. Neq; tamen ab ani-
ma usq; adeo corpus deseri dixerim: ut exemptũ
stirpitus uita/formaq;/intereat. Sed tanta est uis Nota.
coniunctionis animi cum re diuina: et illius per-
specta cum gloria: ac tantus simul in rem amatã
amoris æstus: ut magis quidem ubi arripitur: et
sublimis tollitur ita affectus animus uigeat: q̃
ubi uiuificat. Intentioni enim atque amori uni- No.
uersa concedunt: estque talis quisq;. qualia de-

perit. Dum itaque eum in modum raptus su/
pra se fertur: fit repēte ea per momenta beatus:
cui maxime rei clara / et plurima testimonia in
prophetis / et psalmis sacræ litteræ ferunt: quæ
prætermitto: ne longius dissedamus a Paulo.

Cælum. Paradisus

Quid porro tertium iam sit cælum. Quid para/
disus: quem nominat: cur postremo de inspec
tis loqui nequiuerit q̃ breuiter possumus poti/
us indagemur: quæ sane cura uti Philippe tibi:
qui hoc differendum putasti: atque rogasti: ita
nobis reliquis non erit intempestiua / aut iniu/
cunda fortasse: si satis eam ego expedire potue/
ro. Permulta namque ab ueteribus conquisita/
enarrataque sunt de tertio huiusmodi cælo: sed
ea liquidius / et copiosius explicata ab recenti/
bus theologis nostris / ab Aquinate præsertim
uiro ut gloria sanctitatis: ita solida / uariaq; do
ctrina insigni atque mirabili. De tertio itaque

Quid sit tertiū cælū

cælo hi ferme oēs cōsentiūt: ut sermo: q de illo
suscipit: partiri trifariā / distīguiq; cōueniat: atq;
ita imprimis: ut aliqs uere locus corporeus / soli
dus / atq; tractabilis sit: idest cælū illud supmū / oī
um uastissimū / cōtinētissimū / lucentissimūq;: qd
empyreum / hoc est igneum uocant: in quo cunc

torum cælitum domicilium est/et quæ fœlicium nunc animos demigrantes a corpore sublimis excipit Regia : quod tertium idcirco ab Apostolo est nuncupatum :quoniam eorum quidem pro portione / atq; distantia :qui infimi cæli medii / que subiiciuntur:situ/atque natura sit ipsum supremum . Nam horum infimum ē:quod subter lunarem orbem continet elementa:in quo:cum cæterarum rerum :tum hominum / atq; brutorũ generatiões / et corruptiones iugesq; qualitatum omniũ uicissitudines / et uarietates fieri cõspicimus. Secundũ autẽ speræ illæ omnes. quæ a lunari globo usque ad empyreum pertinẽt. Tertiũ uero ipsum empyreum/ut diximus/ atq; supmum . Verum ut theologorũ: quos citauimus: uerbis proximius utar :empyreum sane respectu cæli aerei :cæliq; siderei/aut equidem potius cõpatiõe cæli stellati:cæliq; aquei /aut uero cristallini tertiũ obtinet gradũ. Atq; hæc đ cælo locali. Alio uero sẽsu tertiũ hoc cælũ accipi uolũt ex rerũ cognoscibiliũ serie:quæ plane huiusmõi ẽ/ ut primũ/atq; infimũ / cælestiũ corporũ: et quæ in iis est uisibilis machinæ omnis cognitio esse dicat . Secundũ spiritualis naturæ :idest angelorũ

Primũ cælũ locale.

Secũdũ.

Tertium.

Alius sensus.

plena comprehensio. Tertium immensi gloriosi que dei in maiestate ineffabili sua clarissimus & foelicissimusq; contuitus. Gradus tris præterea addunt: quibus dei mirifica Beatitudo cognosci tur. Quorum primum ad minorem supernarũ intelligentiarum Hierarchiam pertinere uolue rũt: quasi in gradu primo isto locentur: qui tan tum deo fruantur: quantum primum angelorũ fruitur agmen. Secundum æque gradum ad hie rarchiam mediam referentes: atque hos gemi nos Paulum gradus excessisse & et ad supremum ipsum: quod cælum tertium intelligatur: subli mius euasisse: adeo ut in perspiciẽtia gloriæ ma gnitudinis Dei Tronorũ. Cherubin. Seraphin que: qui plenius re diuina beantur: persimilis fa ctus sit ordini. In quam tantæ foelicitatis arcem admissus & et beatitudine ultima ita affectus se quoq; in paradisum raptum pergat astruere: ut per Paradisum inefabilis delectationis dulcedi nem: qua carere potest nullo equidem modo: q deo coniungitur: euidentissime profecto suade at. Nam paradisum hortum pomiferum uel po metum consitum interprætari solemus: quo be ne culto atque uernante nihil aspici solet specie

Alius ite rum

Nota de Paradiso

iucundius/usuque uberius. Effecit hæc itaque tan/ta uoluptatis/gaudiorumque complexio: ut paradi/sum tertio cælo coniunxerit. His ita delibatis su/perest ut disseramus cur reddito iterum deorsum in terras de cælestibus: quæ inspexerat: fari Apo/stolo nullo modo licuerit: quæ pars quemadmo/dum cætera etiam doctissimorum nostrorum ho/minum studium meruit/ac diligentiam. Quam obrem animaduertendum imprimis nobis illud est humanis sensibus/omnique naturæ præsentē Dei maiestatem et gloriam/dum manet in cor/pore/inspectare esse omnino negatum: quoni/am inter alterutrum deum scilicet et creaturam indemensa utique/et incoibilis est interiecta distā/tia. Tollatur ergo extra se/et a re omni penitus abducatur humana necesse est: qui uisurus ullo modo sit deum. Quare ad tantam qui uisionē excedit: non in se quidem id habet unde deum inspiciat: sed diuino illi prælucente lumine fun/gitur: quod sane dum facit: eius specie/gloriaque perenni efficitur exacte beatus/adeo nequit ab i/spicientia illius maiestatis æternæ beatitudo di/uelli/neque uicissim a beatitudine/diuina coniū/ctio. Dum itaque sumus in corpore: ita corporati

Nota.

Modus in spiciendi Dei.

ita impediti. ita graui semper offusi caligie pere/grinamur a domino / ut inquit apostolus. Vnde et illud ad Moysem diuini oris oraculum Non me uidebit homo / et uiuet: et illud in euange/lio apud Ioannem Deum nemo uidit unq̄. uni/genitus autem dei filius: qui ē ī sinu patris: ipse enarrauit. Non humanæ igitur naturæ: ut dixi/mus: ista res est: sed gratiæ. non huius sæculi: sed futuri. non mortalitatis: sed perēnitatis in iis di/co. quos prælegit sibi sanctos et īmaculatos an/te sæcula constituta architectus ipse / et mundi rector / et princeps gloriæ deus. Similitudinē de his sumere a senioribus uobis mihi concedite: q hebescente grauiter uisu adminicula uitrea / aut crystallina oculis adhibetis: quæ quādiu admota sunt oculis uisionem / amota uero cæcuciētiam faciunt. Similiter dici de iis equidem potest: qui naui feruntur quo nullus est terrestris accessus: et ad funem portus latissimorum fluminum tra/nant: cæterisque itidem multis: quæ negata pror/sus sunt homini: nisi externis quatenus subnita/tur auxiliis: unde quantum ipse reor illud est di/ctum in psalmis in lumine tuo uidebimus lumē. Noxque sicut dies illuminabitur / et sicut tene/

Nota.

Similitudines aptæ.

Nota.

bræ eius:ita et lumen eius. Dum itaq; has luteas domos habitamus inferius/mediaq; tanquã sub nocte uitam agimus in obscuris ceu uiatores per agramus incognita. In patriam uero:municipiũ que cæleste:unde decerpti sumus:translati:ciues que sanctorum / ac domestici dei effecti :æterna tunc illa serenitate lustrabimur :et comprehen/sores erimus ueritatis : neque specillis illis: ut an tediximus :adiunctis:sed per nos ipsos rem in se ipsa diuinam sicuti est conspicabimur . Quam/obrem noster iam Paulus impertita ei huiusmo di luce dum fuit in raptu / diuinam quidem ma iestatem/et inscrutabilia illa arcana cælestia tan/quam collucentibus illi quibusdam undiq; faci bus perspexit. collibauit . ac tenuit :cui corpori reddito tanti luminis faces protinus extinctæ fue re:et quæ uiderat / funditus ita deleta : ut et no/scendi / et de iis fandi dum uitam traxit inter hu mana:impos semper extiterit . Quæ res sane: ut clarius atque tenacius animis hæreat :fabulabor parũper medio ueluti circo harena ue spectan/dus:non lasciue ut Apuleius in Asino: sed can/dide:ut castis auribus uestris par sane est. Duca tur in Circum uel equus / uel Camellus uel

Nota.

Nota.

Similitu/do.

elephantus. Deus autem: cui nihil est factu non facile: horum unum mutet in hominem. aut cō/tra homo ipse/ut Nabucdonosor quondam uertatur in bouem. aut Atheon ut olim puer fabu/lose legebam in ceruum. inque suum pauonem Pythagoras. de quibus tamen fabellis non sit ulterius inanis cuntatio. Sed qui a deo factus est in hominem sit elephantus: Porro cum naturā et dignitatem humanam acceperit: tum usu ra/tionis fruetur: tum et loquetur quidem: et ratio/cinabitur: et discurret. et componet. ac diuidet. Quin et præsentia admirabitur. futura præcogi/tabit. præterita seruabit: et quod est dignius: creatorem etiam deum agnoscet. colet. atque uere/bitur. demumque ea plura: quæ communia cuique sunt: qui uerus sit homo complebit. Postea uero q̃ in his: quæ memoraui: tempus aliquod munere perfunctus erit humano: qui et mutare/et subiicere sibi omnia potest deus hunc ipsum rursus in elephanti speciem / naturamque re/ponat. Redditum ne ita sibi hoc mutum com/minisci / aut eloqui de humanis: in quibus fuerat: poterit? Nihil per omnium fidem minus oī/no. Conclusa igitur/ et absoluta: ut mihi uidet:

omnis eſt ratio/cur patefacere Paulus arcana cæ
leſtia in carne non potuit:quæ per mutuatam il
li gloriæ lucem ſpiritu animoq; perceperat:lucē i
quā non quæ perennis eſſet atq; perfecta et qua
li beatiſſimæ in cœlo animæ exutæ corporibus ſi/
ne intermora fruuntur: ſed non niſi manentem
eo pro tempore:quo exarmatus quodāmodo fu
it a corpore. Quare ſi hæc enarrata d̄ raptu Pau
li/ſunt hactenus ſatis:curſum ad ſapientiam de/
nuo/uelaq; flectamus:et nun Paulus/et qui eius
ſunt ſimiles:doctrinæ pleniſſimi:et uirtute / ſan/
ctitateq; p̄clari habendi ſint ſapientes/nec ne qſ/
piam ueſtrum edoceat:et id quidem tā hilariter:
q̄ et ego prompte imperata ſubiui. Ad quem
ego Nō te Alberte fruſtra deſyderauimus. Expo MATT.
ſitam enim tā exacte. ſplendideq;/et rationibus/
atq; figuris enarratam Pauli uiſionem nobis re/
liquiſti:ut a tuo fonte dulciſſimo inceſa ſitis ma
gis nobis equidem ſit :q̄ certe ſædata. Verū mox ALBER.
ille ut tu Matthæe dicas. nō uero alios incites oi/
um expectatio/auiditaſq; moratur:qui pleriſq;
noſtrum ad hæc ſane ſtudia modo ducē / modo
comitem/modo et auxiliatorem te ſæpe adhibui
ſti :et qui admodum præſtas facilitate ex longo
uſu dicendi. Quæ ad uerba ego o Alberte inquā MATT.

(mihi credito) ita uos admiror omnis / et uene
ror: tanta et charitate complector: ut cum uos dī
centes exaudio: totum liniri ad pedes usque me
sentiam: nedum oblectari quidem: a quibus pla /
ne: ut in cæteris potioribus: ita in eloquio etiam
me uideo superari. qui et in iunioribꝰ uobis me
solor sæpe uehementer ꝙ quātum senex ipse pau
latim exinaniri me sentio: tantum fœlices ipsi sur
gatis. Quare ne me priues oro tāto isto solatio :
qui uel tamen fortasse experiar quæ dicta et di /
sputata a uobis erunt posteritati transmittere: si
mihi tantum auxiliatus dominus fuerit: quantū
res ipsa poposcerit. Sed neq; desinā etiam quin
colloquar alio : si oportuerit loco : aut id mihi
suggesserit incitatio spiritus. Tu tamen interim
a re cœpta noli Alberte decedere: quod mecū om
nes cū asseuerarēt Cælsus præsertī: ille perexit his
uerbis. Quæ multa Morandus acute est prose /

ALBE.

cutus / confutanda mihi forent diligenter impri
mis: si tam ex animo / et conscientia ea ab eo di
cta : q̄ : cum oblectandi : tum periclitandi inge
nii causa existimarem. Quod ita fuisse aperte iā
uideo : cū sublubrico ocello / oreq; uenusto sub
rideat. Sanari faciliter uulnera: et quas irroga /
uit sciētiæ / et sapiētiæ extergi calumniæ queūt.

neque cauterium / neque nitrum est admouen/
dum. Læsio summa cute / et summo clipeo de
finitionis extenditur. saluum est caput. saluaq;
præcordia. Si ab humanis cognitio / et sapiētia
tollitur: necesse est ab homine humanitas tolli: Nota.
et si nemo sapiēs: simus pecudes omnes. Immo
uero nihil tam proprium / tamq; cognatum ho/
mini: q̄ quidem sapientia / atq; doctrina. Siqui
dē natura omnes: ut late ab Aristotele patet: sci/
re desyderant: sentimusq; eam affectōnem in no
bis omnes: quam luculentissime in officiis. M.
Tullius expressit Omnes enim trahimur ad co/
gnitionem / et scientiæ cupiditatem: in qua ex/
cellere pulchrum putamus. Labi autem. errare.
nescire. decipi. et malū et turpe dicimus. Illud
quoque apud Satyrum est Nosse uolūt omnes:
mercedem soluere nemo: unde quidem ignora/
tio insipientiaq; profunda nō certe hominis/ sed
bouis est: quoniam homo nullo quidem modo ī
alio magis: q̄ in hoc differt a bruto. Comple
per aliud quippiam / si iam potes: hominis nu
meros / uim atq; naturam. Appende subtilius.
calculaque ad minimum / si cognitionem ab
eo / disciplinam / sapientiamque detraxeris:

surget in forme cõtinuo mõstrum: et tanq̃ euul
sis a stirpe radicibus interibit humanitas : nobis
que licebit deum prope conuincere : qui deluse
rit homines / atq; fefellerit in psalmo pollicitus i
tellectum tibi dabo. et instruam te i uia hac: qua
gradieris. Firmabo super te oculos meos. Noli
te fieri sicut equus et mulus: quibus non est itel/
lectus. Sed hæc intellectus pollicitatio quid quæ
so aliud dici potest: q̃ lumen sapientiæ. sacrariũ
teatrũq; doctrinæ? aut per sapientiam ad æternã
gloriam uia? quæ aut profecto nusq̃: aut in ho/
mine habitet est necesse: cum nullum præter ho/
minem animal uel ornare/ uel adiuuare sapiẽtia
Nota. possit. Quid deniq; nobis erit imaginis\similitu
dinisq; cũ deo: si cognitio/ et sapiẽtia ab homine
omnino sit relegata? nisi ex diis unum atq; numi
nibus accepimus: quæ ægyptii insania capti colu
ere et quæ iocatus Iuuenalis progenita profanis
eorum dixit in hortis. Sed nostra non ita insani
unt tempora: ut ex metallo cochodrillus / aut ex
Tarso lapide Hibis / aut quoduis aliud portẽtũ
ex argento / uel auro erigatur in deum: sed unus
ubiq; sup̃mus: uerus cæli teræq; effector excolit
deus : et si in trinitate personarũ / aliisq; permul
tis: quæ colligũtur nisi per prædicationẽ / et fidẽ

oberrent q̃plurimi. Deniq; iam ferme intelligũt omnes/ et profitentur affatim diuinitatis ꝑticipationem / atq; indolem quandã animis hominũ/ oculis/ oribusq; insignitam/ atq; insculptam: qđ minime existimare nisi innato/ et insito quodã adminiculo cognitionis / et sapientiæ possent. Sapere igitur et intelligere est homini propriũ: nõ omnia: quod singularis ẽ dei: sed quantum ipsa mortalitas capit: quod his uerbis ad Romanos Apostolus sapienter expressit. Quod notum est dei manifestum ẽ in illis. Deus enim se manifestauit. Inuisibilia enim dei per ea: quæ facta sũt: intellecta conspiciũtur: sempiterna quoq; uirtus eius/ atq; diuinitas. Non ꝑtereamus et illud quæ causa tanta extitit illi maximo et ꝑpotenti deo. imo quæ tam immensa/ et auida charitas coniugandi sibi hominis/ præbendiq; se illi uisibilem atq; affinem: qui si non est præditus sapiẽtia: nihil ẽ alienus a brutis. ut enim unio ista potuit inter tam disparia/ absimiliaq; conflari ? ut cœnum fuluo cõmisceri auro? ut sordida ĩpfectaq; bælua numini? Sed quoniã ita quidẽ erat / ut primum/ et absolutissimum hominis munus nosse et sapere esset/ et diuina etiam delibare pro modulo: idcirco aggregauit illum sibi deus / et perpetuo ui/

Nota.

Nota.

Nota.

No.

culo nexuit: a quo pro captu sapiẽtiæ/et agnitio nis humanæ et agnosci/et coli utique posset: qui et cum uerus eius cultor esset effectus: inde bea tus emergeret. Et quoniã duplici quoq; natura complexus/et tãq̃ fabrefactus utique ẽ/altera spi rituali/intellectuque nobilitata: altera crassa / ac moribunda: assumpsit utrãque: ut in eum contẽ plans: qui ẽ uerus/et integer in utraque natura / binaque substantia deus et homo/intus et foris posset humanitas nostra tota beari. Quæ tanta fœlicitas nõ obuenisset homini tamẽ: nisi ꝑ ulti mam profecto iusticiã statuisset deus post Adæ peccatum generi humano succurrere Huc illud spectat quod ab exultantissima decantatur eccle sia. O certe necessarium Adæ peccatum: qđ xp̄i morte deletur. O fœlix culpa: quæ talem / ac tãtũ meruit redemptorem. Sed ne pluribus: q̃ quidẽ oporteat uerbis hoc pulcherrimi ocii cõteramus: definitionẽ tãdẽ ipsam explicemus: ĩ quo totius rei sũma/cardoq; uersat̃: quoniã si recte sumat̃: statim fiet animus certitudinis plenus/atq; cõstã tiæ. Sit sapientia igitur diuinarũ humanarũq; re rũ: ut sæpe ac uere habitum est certa cognitio: et is sapiẽs: q eius habitu ita p̄ditus ẽ: ut diuina/ hu manaq; cognoscat q̃tũ est mediocriter capax fa

cultas humana/et qualiter ab iis:q adhuc agunt
in corpore: arripi possunt:non uero qualiter ne
mo ẽ assecutus/aut assequetur:ut cẽset Andreas
Definitione ita constituta nihil comodius super
est adinueniẽdæ ueritatis rationẽ:q̃ ut sapiẽtiam
mõ distinguamus ne pplexe diutius/ ambigueq;
uagemur:Quæ triplex compta mihi sane uidet̃.
Imprimis ea:quæ infinita/et æternigenita ẽ: qđ
Dei uerbũ etiam dici rectissime potest:per quã
cõdidit sæcula deus et condita omnia tuetur/ ac
moderatur: Altera:quã angeli dei et fœliciũ ani
mæ alleuiatæ corporibus in cælestibus captãt: ad
quas hõines non pertingunt in uita:nisi gratia/
atque miraculo. Tertia illa deniq; ẽ:et quã mo
do quærimus:quæ inter homines obuersatur/na
turæ magistra/atq; adiutrix :quam pro mensura
occulta cuiusq;/Deus impertit hominibus : quẽ
admodum inquit Apostolus. Alii quidẽ per spi
ritum datur sermo sapientiæ. Alii autem sermo Nota.
scientiæ secundum eundem spiritũ. At uero quæ
Dei/et quæ cælestium est:ad nostros lares/focos/
q;:ut diximus rara descendit : Siquidem nihil
inter cælum /terrasque distantius. Nam si hæc
schola quæ aperta est deorsum hominibus :
per se æterna / diuinaque comprehenderet :

iam essent homines certe beati: Quod quia fieri hic minime potest: miseratus nostram deus tandem inopiam/et cæcitatem: uenit ipse in terram ad homines in humãitate uisibili ceu lux fulgorque cælestis: qui ab oculis tanq̃ pulsa caligine/fidei omnes lumine collustraret/ et per omniũ uirtutũ exẽpla: quæ præbuit: patefaceret nobis iter in cælum. Quam uero humanam ẽẽ docuimus: neq; expleta suis partibus omnibus colligitur facile/ad illam iri impediẽte ignauia/aut detorquẽte malicia: ut morandus ipse ante disseruit: Sed

Nota.

tantum quisq; haurit: quãtum se promit uel bonitas/uel ardor humanus: aut perfusus deo se superat: cuius p̃sertim hoc inter cætera maximum sapientiæ donum ẽ: nec ad nos aliter descẽdit: q̃ cæterarum excellentiũ caterua uirtutũ: quarũ tãta est præciositas/et in exhauribus quidẽ magnitudo atq; sublimitas: ut ad earum habitum quãtũcũq; processerit etiã studiosissimus quisq;: nũq̃ tamen sic proxime accedet: quin adhuc supersit ad quod magis ac magis ille semper anhelet.

Nota.

Quam sane ob rem: si ad sapientiæ uiscera/intimasq; medulas penetrare haud satis ualide possumus: at sũmam nihilominus cutẽ/squamasq; pulsa omni desidia lambere desuper ãnitamur:

Quod etiam ipſum ita exiguum mihi plane ſu/ perare uidetur quicquid ſibi proponit/ut ſplendidum/atq; magnificum ambicioſa hominum/cæcaq; ſtulticia.dico opes.libidies.honores.dignitates.et qđ magis ſtupet uulgi error.mitras. pileos.coronas.ſceptra.Quid enim tã omnino inter ſe ſe contrarium/atque repugnans:q̃ ſapientia/atq; inſipientia/ratioq; et furor:cum alterum:ut eſt ſæpe iam dictum hominum/alterum propriũ ſit bæluarum?Qui itaq; ſapientiam tollũt:uirtuteſ omnes:quæ ſola a ſapientia: tum oriuntur: tum diriguntur:uel ab humanis relegant:uel ꝑrſus interimunt.Quin etiam non minus fluctuabit omni in uita gerenda ſemꝑ ſine ſapientia qſque:q̃ ſine ſidere et gubernaculo nauigãs.Recte igitur conſuluiſſe Lactantius mihi uidetur:ut et te ſcire oĩa nullo qdẽ modo putes:quod Dei ſolius eſt:neq; oĩa ignorare:quod uerueci/et pecudis ſimiliter eſt.Haberi uero tertium qddã: qđ propriũ uere ſit hominis: ſcientiã cum ignoratione turbatã/atq; cõmixtam.In quo nõ tam Socrates:q̃ Pythagoras iure laudãdus:cum ille ſciẽtiam omnem prorſus euerterit:hic uerecũdius ſẽtiẽs/atq; cõſultius ſe cõquiſitorẽ/amatorẽq; ſapiẽtiæ faſſus ingenuo et moderato animo ſit.q quo

Nota.

Nota.

Nota.

No.

3

minus ſapientem oſtẽtandũ ſe putauit: ſed æmu
latorem ſapiẽtiæ tantum ne natus beſtia uidere
tur eo magis ſapiẽtis nomen emeruit. Satis ita
que conſtat ſapientiã ſcientiãque: quas expetit
et noctes atq; dies inueſtigat et querit humana
cupiditas naturaliſq; ſolertia: duas quidem habe
re partes. Vnam ita profundam et in ſe recondi
tam: ut arripere illam humano neq; ſtudio neq;
diligentia poſſit aliquis: niſi cæleſtis aut niſi cer
te quantum ad eum indulgentia largitateq; di
uina deſcẽderit. Alteram non ſuper hominem:
ſed cõmunem et patulam: ſe ſeq; omnibus exhi
bentem: de qua ueluti de re noſtra et ea ſane op
tima atq; præcipua ſtudioſius atq; ſacratius: q̃ đ
altera quauis ſemper iis eſt cogitandum: qui ui
tam agunt e ratione atq; uirtute: quæ deniq; o
mni uel loco uel tempore eiſdem uo̲luti dux at
que magiſtra: quam ſequantur: ante oculos eſt
ſtatuenda: inq; primis bonis collocanda. Nam
ut ultimum et peſſimum quidem malum inſipi
entia: atq; ſtulticia ẽ: ſic ſapientia contra primũ
extat et maximum bonum homini a diuina lar
gitate porrectum: cuius quidem rei hæc una et
inconcuſſa ratio ẽ ꝙ huius munus atq; nobili
tas: ut ẽ ſæpe memoratum: imprimis habet diui

Duplex ſapiẽtia.

Nota.

Nota.

na humanaq; cognoscere. deinde ut tuẽda ea co lẽdaq; sint edocere. Tertiam uero laudem ꝙ so la nunq̃ incedit: sed post eam/ tãq̃ pulcherrimũ post uexillum pedisequarum comeat frequẽs tur ba/ ordoq; uirtutum. Iusticiam dico. temperãti am. charitatem. patientiam. pietatem. religionẽ. castitatem. ueritatem: et a qua e contrario diffu git libido. insolentia. temeritas. ignorantia. stul titia. peruersitas. auaricia. ira. proditio. et cæte ræ animorum pestes: quæ quibus inhærent: agũt præcipites in furorem cæcum/ et miserandum in teritum. Paulum itaq; nostrum: de quo habita multa iucũde: ut uestra ex intentiõe: et opa: quã patientissime mihi dedistis: sum uisus uidere: sẽ/ per ego patres supra: nedum inter sapientes col locabo/ ac uenerabor: et cum illo cæteros: quos ꝓ pter admirabilem uitæ sanctitatem/ præcellẽtẽq; doctrinam catholica mater ecclesia inter sanctos fœlicissimosque cælestes gratissima rettulit/ diui nisque honoribus decorauit. Secundo autem ho nore eos habebo: qui aut hos attingere/ aut imi tari quanta ui possunt contendunt/ atque desu/ dãt. Qđ: ut et ipe ꝑstare uobiscũ Patres deniq; possim o mihi aspiret et faueat æterna et prima.

et ſubſtantialis in trinitate ſapientia Chriſtus: uoſque id mihi fraterna dilectione precamini.

CAELS. Tum Cælſus his ita decurſis / ut feſſi nocturna uigilia / matutiniſq; obſequiis: et euocati iã tintinabulo ad aliquãtulum quietis abiremus edixit: et reliqua ut ſcrutaremur in craſtinum eſt cohortatus. Quare collatione dimiſſa / q̃ uenerat quiſque diſceſſit alacrior.

FINIT.

DISPVTATIO PRIMA.

MATTHAEI BOSSI VERONENSIS CANONICI REGVLARIS AD SEVERINVM CALCHVM CONCANONICVM ERVDITVM ET VENERANDVM DE INSTITVENDO.
SAPIENTIA ANIMO SECVNDVS INCIPIT LIBER.
ARGVMENTVM.

Oc libro secundo earum rerum: de qbus crebra refricatio / collocutioque suscipitur: fructus primũ exprimitur. Item gra / dus ad arcẽ sapiẽtiæ primus sactus ẽẽ Dei timor ostẽditur: Quo q uere ꝑditus est: contra aduersa omnia est semper infractus: Qui caret: in ruinã semper est pronus / ac ꝓceps.

Adem postridie hora: eodẽq;: unde discessimus loco pulcherrime rursus noster ĩstauratus ẽ cœtus: ubi præter adolescẽtiores quosdam musicis magis: q̃ litteris aptos: cæteri: ĩter quos pridie cõuenerat: affuere: quorũ nemo ad conse(?) dendum mouebatur: neq; inuitabatur a socio

adeo exultantis naturæ opus / amorq; uagandi in girum placidissimi undique situs / admirandi que prospectus cuiusq; oculos irretiebat / men/tesque tenebat:donec ipse confessiones et redditum ad ea :quæ intermissa fuerant disputanda

MATT. hunc in modum/et uerba suasi . Vos ego patres pridiana congressione illectos:quæ præclara / et iucundissima omnibus extitit :prodiisse huc hodie puto / atque auidius fortasse:q̄ heri propter incensam cupiditatem sciendi et proficiendi uestram : in qua honesta / fœlicique dulcedine cō sumptum a uobis omne ē tempus assidue:quod diuinas post cerimonias: et cætera egregia munera:sine quibus religiosa uita non ducitur:studiis uobis licuit impertiri .et consilio id quidem / ra/

Nota. tioneque æquissima. Nam bonitas ipsa ingenii / et præstans/ uariaq; doctrina non exiguo labo / re / peruigiliisq; quæsita sine exercitatione / aui ditateq; / uel discendi quæ nescimus / uel tradendi alteri quæ cognoscimus/quid porro adiuuat ? dum in nullam uelut sepulta se profert / aut cō/ munem utilitatem/aut suum cōmodum?aut ho

Nota. nestam etiam laudem?Non fragrant suauia nisi attrectata/agitataq; pigmenta:Nihil et prodest conditū/cū ualet iuuare :non eruere/et exercere

thesaurum. Sed neq; ignis: quo nihil uigentius: dum occultus cinere pressusq; iacet: in usum ullum erumpit / ardoremq; flauescit. Ita litterarum studia omnia. ita Organa. ita Tybiæ. ita Bussi. ita Lyræ. ita quicquid singulis in opificiis / et artibus habetur excellens sine cõmemoratione / actitationeq; confestim abuolat: aut certe lãguescit. unde uerum est: quod nunc occurrit mihi prouerbium. Dum nõ agis: dediscis. Quo circa quærere. rogare. interpellare: disputare. deq; re litteraria omni crebro conferre optimæ frugis ingenia probaui magnopere semper / nostrosque ut facerẽt homines incitaui. unde Anaxagoras plane uisus ẽ mihi dignus iure qui saperet: et sæculorum memoria omniũ laudatissimus uiueret: qui cum in re difficillima quapiam hæsitabundus / attractusque subsisteret: et obitus filii nunciaretur interim illi: dissimulauit audire: ne filii desyderio forte permotus a re quæsita / et fructu: quem sperauerat: animum et intentionem auerteret. Quãtũ et admirabilior hac in laude prima philosophorũ gloria Socrates? q in cõspectu mortẽ habẽs ueneno iam illi porrecto: ad ultimũ usq; alitũ de aĩmorũ ĩmortalitate disseruit ĩter amicos atque discipulos. Occurrit et mihi par ꝓconiũ

Nota. Dũ nõ agis dediscis.

Anaxagoras.

Socrates.

Cato Portius. meritus Portius Cato: qui prope ſenex latinas literas: græcas uero iam ſenex perdidicit: et quæ interdiu legiſſet: audiſſetq; cognitu digna ueſpere refricabat. Hæc ego præluſerim primo iſto cōſeſſu: ut alacriores ineatis hunc campum/ pedēq; iā pferat aliquis diuino fretus auxilio/ atq; his animatus exemplis. Sic me locuto ſublætiores cæteri facti abrumpere cœpere ſilentia urbanis cū iocis/ ac lepidis. ſed ſigno dato ſilendi / meum in germanum Io. Philippū protinus Cælſus defixit intuitum/ et quoniam Martem pridie ante omnes

CAELS. excíuerat: ſic ut faceret modo eſt uehementer annixus. Ad quem germanus tibi inquit o Cælſe:

IO. PHI. qui es inter nos maior: clareſq; doctrina pcipua: hæc imprimis res cōuenit. Heri quaſi ex tempore negocium coepit. hodie cōſulto: tuoq; auſpicio pergat. Itaq; omnem rūpe tu moram: quod ne tardes expetere in te conuerſi uidemur omnes. At uero primam irruptionem utroq; detrectante/ bonā reliqui deprecati ſūt ueniam: ſi quod ſeniores recuſarent: ipſi neq; præſumerent. Verū enim uero dū cætus per modeſtiā ita ſubſiſteret:

ANDR. en inquit Andreas Aptiſſime ſucceſſura reſ iſta mihi plane uidetur: ſi: ut ſolemus: i deliberādis i pēdentib9 reb9 a Seniore d quo quærat: ppoſitū

aliquid sit: et ex ordine/atq; ætate gradatim cæte
ri probent/uel improbent quæ maluerint singu/
latim. Tum Valerius probãs quod Andreas sua VALER.
ferat: fore inquit operepꝑcium equidem reor/hor
torq; ut fiat: si res ut mihi: æque grata ẽ patribꝫ
uobis: ut quæ officia/et quæ partes sint sapientis/
non qualis adhuc nemo illuxit sæculis: sed certe
cõmunis/et mediæ illius sapientiæ: quæ cadit in
homine: et de qua abũde heri collocuti fuimus:
enodatius disserat. Cui Cælsus equidem uelim: CAELS.
qui istuc petisti ualeri: quot\qualesq; partes: in q
bus diuidatur sapiẽtia: tu esse itelligis nobis ape
rias. duas ne illas ex definitiõe notissimas: an tri/
fariã illam uelis partitionem sequi: cuius caput
primum deum spectat. Alterum cælestes. Tertiũ
deniq; mortalium esse ẽ enarratũ: an plures for
tasse cõstituas. Acerrimo ex tuo ingenio/atq; pe
ritia tu ista discernito Cælse ille respondit: q siue VALER.
duabus/siue etiã pluribus partibus rem ipsam di
stribuas: erit nihilominus: ut auguror: explicatio
perutilis tua. Ad quæ deniq; Cælsus effingenda CAELS.
mihi ẽ inquit sublimis aliqua dignitas/et specta/
bile specimen/ceu imago/et sapientiæ signũ: cui
ita formato/ac constituto/ornamenta/ cõdiciões
que nõnullæ: q̃ diuisiones magis cõuenire mihi

plane uidentur. Q᷑ si Dauid/et Solomoni/ Regum alteri imprimis sanctissimo. alteri prudētissimo credimus: illi primum dandus erit comes: initiūq; et ornamentum sanctus domini timor: sine quo custode/fidissimoq; tutore/ nusq̄ hæc omnino habitat uirtus/neq; uenit ad quēq̄: quoniā ē hic timor ueniēdi principiū. Neq; enim in hominē eo modo se sapientia ingerit: quo putauerunt ipsi Philosophi. nō ita plane/ ut is uere Sapiens unq̄: qui posse ex seipso sapere duxerit: et a deo sapientiā nō quæsierit: cuius unius hoc certe bonum ē: a quo profecto sunt bona maxīa et optima cætera. Qui super quem inquit requiescit spiritus meus: nisi super humilē/et quietū et trementem uerba mea? Et perdam sapientiam sapientum: et prudentiam prudētum reprobabo: ad quæ et Apostolus adiicit sapientia mūdi hu/ius stulticia ē apud deum. Vulgare igitur inuētum appellanda sapientia minime fuerit: sed cæleste. sed diuinum. sed et sanctissimum utiq; donum: quod ad illum nisi delabitur: cui timenti/humiliterq; de se putanti Deus illud ad uitam et pietatem afflauerit. Quæ gratia tanta quoties a Deo ad nos gratuito descēdit inter septē illa dona: quæ sancto/diuinoq; spiritui sunt attributa:

Nota.

Nota.

Quando donum

nomen equidem capit : Sin uero studio poti us . ac labore sit parta: sola gaudet nuncupatio ne uirtutis. Quantum igitur ego perspicio. quã tum et legens assequor isto timore nihil est acce ptius deo . nihil et homini futuro sapienti commodius: quem optauerim non meticulosum / ser uilemq; duntaxat: Verum ingenuũ. castum. legi timũ: et omnino a charitate / humilitateq; deduc tum. Nã pœnam metuere / et nõ amare iusticiam eo ipso in culpa ẽ / q sic nullo modo discedit a ui cio: cui manet semper obnoxius quisqs solo me tu a re turpi / nefariaq; tenetur / quãdo hoc scili cet peccat / q peccare mallet: q̃ abstinere : si pos set ĩpune peccare. Neq; accipi aliter omnino po test locus ille Ioãnis: quẽ sæpe habemus in ore: Charitas foras pellit timorem / quoniam pœnam timor habet: et quod etiam sine christiana qui dem luce duo illi Poetæ : quos pubescentes audiebamus : expressisse mihi uidentur . Alter his uerbis Res est solliciti plena timoris amor . Alter oderunt peccare boni uirtutis amore . Oderunt peccare mali formidine pœnæ . Sed : quod facile possumus: utrũque illustretur exem plis . Duo exhibeantur in medium Ciuita tum Domini . Legitimus unus / moribus /

Quando uirtus.

Nota.

Duplex timor.

Aptissima Similitudo.

uirtutibusq; clarissimus: qui suis se subditis præ stet ciuilem. liberalem. et cõmodum. ad se nulli aditum prohibẽs/miseris maxime/oppressisq; po tentia/aut lacessitis iniuria: et qui primus quoq; iustis utatur legibus. curetq; præ omnibus sape re/prudentiaq; præcellere: cui desit deniq; nihil: quod pertineat ad principatus dignitatem/et ui ri optimi laudem. Alterum effingite huic pror sus absimilem: qui nouus ab iferis emerserit Ne ro/aut Phalaris/aut uero Mezentius aut si quis peior putatus ẽ unq̃: quæ sæuissima bestia/ne q dem homo suorum ciuium opes/et sanguinem hauriat. domos incestet. omnia cruẽtet et laniet: quem odio etiam ipsa natura: nedum ciues: me rito habeat. Vtriq; sic subditi ciues et populi su is istis: quos diximus: Regibus/et dominis parẽt: Sed animis/studiisq; longe disparibus. Nam pes simum illum per metum/atq; odium audiunt: dira illi omnia imp̃cantes/ac suspirantes mala: et in eum quas possunt insidias itendentes/uene nisq; studentes: ut nudo nec latere nec corpore quoque non loricato: sineque Stipatorum agmi ne tanq̃ publicus quidem hostis prodire exhibe reque se audeat. Alterum uero studiosum/et mi tem atque omnium ueluti patrem studio charita

tis/atq; pudoris obſeruant. uenerantur. ac colūt: qui ut uiuat fortunatiſſimus / ac ſupra ualitudinem omnem incolumis præcibus quiſq; uotis/lachrymiſq; precatur. Qui idem tandem cum ex/tremis uitæ concedit: orbatiſ ciuibus tale poſtremi amoris deſyderium de ſe relinquit ut illud ſolatia longa uix nulla poſſint extinguere. Vtrūq; p̄ſenti ætate ita oculis omnium latiſſime patuit: ut opus non ſit antiquitatis exempla hiſtoriarū monimentis comprehenſa/referre: niſi memoratu illud et laude diuina dignum ſit: quod nunc meminit/et inſpexit omnis Italia immaniū Tyrānorū alios miſerabilit̄ interemptos. alios patria pulſos / alios grauiſſimo bello attritos/ac deneruatos. alios iam uictores et inſolenter elatos / retroflante fortuna diro bello trucidatos/repulſos/et captos ita turgida deus cum tempus eſt frangit et reddit inania. ſed ut ad timores: de quibus agitur redeamus. Horum itaq; populorum filialis unus. Zelotypus. et ſanctus eſt timor. Alter ſeruilis. coactus. maleq; uolētiſſimus. Amor primū ſerit/atq; ingenerat. Pœna alterum parit/et horret cum peperit. Sed age Quæ explicata de timoribus ita iam ſunt ad deum noſtrum trāſferamus qui in tota certe natura primum extat / atq; ulti

Nota.

mum bonum:et a quo quicquid cætera habēt in ſe boni decerpſerūt prorſus ac delibarūt. Peruerſitatem dico / et ſcelus equidem eſſe quoties illū ſeruiliter metuamus:quod non grati ſane hominis \ rationiſq; utentis eſſe poteſt: ſed inertis mācipii / iumentiq; miſerrimi:q ſine fuſte ! et ſtimulo non ſe agit ad greſſum. Etenim timor ille ſanctus:et eius:quam querimus:ſapientiæ caput noſ non tam cogit metuere ſupplicia irroganda peccantibus:et potentiſſimam ultoris dei manū ex / horreſcere:q̄ ne iuſti / et pii animi officiū deſeramus:et patrem illum deum / ac dominum:qui ē ſupra omnem bonitatem optimus : ſupra omnē ſanctitatem ſanctiſſimus. ſupra omnem pulchritudinem pulcherrimus . ſupra uirtutem omnem potentiſſimus. et ſupra deniq; ſapiētiam uniuerſam ſolus ſapientiſſimus:offendamus: Quo grauiſſimo ſcelere excidamus a gratia/ et æterno illo impermutabiliq; bono amiſſo cum reprobis angelis perpetuam dedamur in mortem . Quiquis igitur timore iſto:qui pius et ſanctus eſt uere erit affectus:ſapientiam illam beatam:de qua ſermo nunc ē:non comparabit ſibi modo: uerum neq; ab eo unq̄ aberit afflatus ſpiritus ſancti:cuius donum magnum / ac fœliciſſimum hic timor equi

Optimus timor .

Timor in Chriſto.

dem eſt.cuius etiam nec indigne anima beatiſſi
ma Chriſti repleta ineffabiliter fuit: et alma / ac
ſplendidiſſima illius Mater / quemadmodum de
Chriſto Eſaias. De uirgine uero Gabriel ante ꝑ
dixerāt. Præterire neq; poſſum quātum ſane ro
boris / ac fortitudinis uirtuti humanæ afferat hic
uerus et candidus timor.impeccabilis. incōcuſſi
bilis.inexpugnabilis penitus eſt / ac per aduerſa /
et blāda æqualis ſibi / ac ſemper inuictus: ut qui
deum timuerit:iam terrores / pœnasq; uniuerſas
nō metuat.nullis illecebris ab officio / iuſticiaq;
diſcedat. Proponātur opes.dignitates.libidines.
honores. potentia. et quicquid blanditur inter
humana. Proferantur dira æque / ac terribilia
omnia:et quæ tam excogitari: q̄ inueniri poſſūt
indigna. Colluctentur cum ſacro / fœliciq; iſto
timore: Illa blanda pelliciant. hæc dira exterre /
ant. hic unus timor infractuſ uel omnia mittet
ſub iugum / et triumphum aget: uel coget exibi
lata faceſſere: ipſo regnante ita leuia / atque infir
ma contra eum ſunt quæ produximus: cum
blandientia: tum abſterrentia: quæ imminere
poſſunt uniuerſa: quod probare tam fauentis fa
cilitatis et copiæ utiq; eſt: ut nulla iam res

Timor in uictus.

ꝑ exemplū.

ſit/uel minus obſcura/uel magis certe probabilis/
Nota. nihilq; agnoſcat in rebus:qui hoc non agnoue
rit. Spectata eſt enim ueritas iſta oculis ipſis orbe
iam toto q̃diu in martyres ſanctos tyrãnorũ fu
ror incanduit:Nam enumerare pro chriſto neca
tos impauide / prope infinitatis:ne quidem mul
titudinis eſt. Non ita per id temporis ferarum be
ſtiarum laniſtæ frequentes fuerũt : ut ĩmanes in
animas chriſtianorum carnifices :nõ tam in cõ
pitis cruenta macella:q̃ execrabiles aulæ/et carni
ficinæ ſæuientium Imperatorum / ac præſidum:
de quibus riuorum inſtar beati inundationes ſã
guinis / ipſis etiam ſtupentibus impietatis mini
No. ſtris erupere effuſiſſime. Quis recenſebit pro te
optime Ieſu obtrũcatos gladio/conto traiectos/
ſtilis terebratos/membratim ſectos / fluminibus
merſos/igni crematos/beſtiis proiectos/ paſſillis
ſuffixos/equis diſſerptos/bigis raptatos /rotis in
textos/cruce diſtentos/Taceo carceres. taceo uin
cula. torturas flagella. ſqualores. tenebras. et hu
iuſmodi cætera tormentorum atq; nequitiæ ma
chinamenta:quorum uix genera/ nedum ſingu
lorum qdem nomina potuit quiſq̃ ſatis explica
re unq̃: Viſunt adhuc ſpecus:et tumbæ beatorũ
corporũ plenæ/et ſuaue olẽtia oſſa. uiſuntur et

innumera ea loca:quæ palmæ/et martyrum pu
tei nuncupantur/uenerationiq; habētur. Viſun
tur/templiſq; ſacrātur:quæ ſeruari ueternoſa po
tuere tantæ crudelitatis/et necis inſtrumenta/ cō
pedes/manicæ/cathenæ.pōdera.pectines. crates.
cæteraq; id genus infanda / ac perhorrēda.Quæ
fabricamenta dolorum/atq; nequitiæ loq ſi poſ Nota.
ſent.inclamitarent ſe uicta a beato illo timore :
qui ne deum læderet:perpeſſus hæc omnia /com
meruit nulla poſſe ſæuicia lædi:uimq; eam diui
nam accipere :quam nobis dauid pollicet̃ i pſal
mis. Miſericordia autem domini ab æterno et uſ
que in æternum ſuper timētes eum:et tāto inter
dolores et lachrymas leuari ſolatio :ut acerbitatē
mœroris/et pœnæ dulcedo diuini timoris euince
ret :de quo etiam uerum eſt illud ſanctis in litte
ris timor domini ſicut paradiſus benedictionis .
Et timēti deum non occurrent mala:ſed in quaſ
ſatione Deus illum liberabit:cuius rei pleni quo
niā ſunt ſacri ſermones:ut facta ante oculos qua
ſi teneamus:et ꝑ ſe res ipſa loquatur: prolixiorē
cōmemorationem omitto/atq; p̄tereo. Et enim
cui obſcurum ēē poteſt:quē lædere culpa grauiſ
ſima eſt:ne lædatur magis eſſe curandum/atq; ti
mendū:q̄ cuius ē læſio leuior/uiq; naturæ effici

cũ potiora timueris si fiat cõpatio inter utraq;:
uiliora ne timeas:aut eorum timorem:si urgens
et improbus incesserit:uincas facile tamen / atq;
suppedites? Hæc enim ita cum sint:quæso ut in
seri in cuiuspiam animo sapiẽtia poterit:qui uel
ingratus et arrogans/uel delirus et uesanus maie
statis diuinæ sublimitatem in genus hominum
ita piam.ita beneficam.ita et in se ipsa mirabilẽ
non uereatur/et paueat?cuius beneficio primum
in lucem æditus.spirat.cognoscit.sapit. itelligit.
diuinitatemq; participat ? Quod si quis rationa
lem se dememinit.si frontem/ ruborẽq;.omnem
prostituit:cum dedecore moneatur a brutis. Nã
Tigris.Leenaq;:quibus inter feras nihil imma
nius :si in manu hominum uenerint : a quibus
aluntur/atq; curantur:educatores/magistrosque
uerentur : et audiunt et ad eorum amorem se
se conuertunt.quos alioquin discerperẽt/crudos
que uorarent:Domat et ad immensa onera/præ
liorũq; pericula Elephãtorũ feritatem per cibũ /
et blandimenta:timoreque et continet magistro
rum solercia.Quid quadrupedia nobiscum ani
malia super terram agentia ?Nihil natat in toto
mari uelocius/petulantiusq; delphinibus ut saliẽ
tes plerũq; sublime se tollãt supra nauium uela.

Natura mitis delphinũ

Mulcẽtur tamẽ obſequiis/ et illecebris hominũ: tenẽturq́ maxime cãtibꝰ tybiarũ et Simphoniæ. Horum unũ octauiano Auguſto Principe puer fragmentis panis allexiſſe ſcribitur Idq́ tãdiu fa ctitaſſe: ut hunc bælua inſidentem ſibi/ q̃ſæpiſſi me a Baiano littore Puteolos uſq́ ꝑuexerit: ab aculeatis/ et incidẽtibus dorſi ſpinis illæſum. Ali us huiuſmodi ab Hyponenſibuſ paſtu manſue factus/ ipoſitos quoq́ frequenter geſtauit. Quæ clara ueritas tandem poetas incitauit Arionẽ fin gere freno inſtar equorum ꝑ maria obequitaſſe delphines: uirgaq́ quocũq́ maluerit agitaſſe: et nos: q deũ habeamus datorẽ uitæ/ et æternũ in cæ lo patrẽ/ maximũq́ et unicũ p̃ oĩbus bonũ confi gurati dignatiõe inſcrutabili ſua claritati/ et ima gini eius/ futuriq́ cæleſtes: ſi fœlicitati ipſi non in uiderimus noſtræ: eũdẽ ipſum tãtis de cauſis nõ ueneratõni/ pauoriq́ habebimus? Denique habi ta ratiõe imbecillitatis humanæ: quæ fluctuat ſẽ per/ et uacillat inſtabilis: eſtq́ oĩ momẽto a ſeip̃a diſſimilis: et oppugnatoris/ ueteratoriſq́ diaboli fraudes expti: et mũdi ſimul blãdiẽtis i mortẽ p̃ſtri giſ ſæpe decepti: ꝓpoſitis ẽt nobis nõ paucis eorũ exẽplis: q ſibi nõ p̃metuẽtes piere: poterimus: i no bis ſi ſẽſus ẽ ullus: tãta undiq́ circũfuſa pericula

totq; salutis naufragia impauidi præterire? ut nõ semp̱ metuamus offendere/a lege decidere? sũmo bono priuari? extremũ in malũ prolabi? Timeo ad Chorinthios scribit Apostolus/ ne sicut serpẽs seduxit euã astutia sua: ita corrũpant sensus uestri et excidant a simplicitate: quæ ẽ in xp̃o Iesu. Cecidit a sanctitate Dauid. cecidit a sapientia Solomon. cecidit a fortitudine Sanson. Cecidit et ab alto apostolatus fastigio de charis/ selectioribusq;. xii. unus dei/ et magistri sui p̱ditor Iudas/ et ĩteremptor sui ipsius deniq; miser. Sed qd huiusmodi casus/ ruinasq; cõmemoro: de qb; tã ta copia se mihi offert: ut eam si p̱seq uelim dies mihi prius: q̃ numerus sit defuturus: quãdo quoque: qđ calamitosius/ atq; indignius ẽ: ab ĩnocẽtia corruerint ante: q̃ mala uidissent p̱genitores hõinũ primi Adã/ et Eua/ et cum iis primogenitus Chaim? qua prima labe insequens posteritas omnis infecta cõtabuit? quãdo et ĩ Angelis cæli ad cõspirationẽ usq; ẽ inuẽta temeritas/ atq; libido? q; si retrospicimus ad omne p̃teritum tp̃s eorũ: q nõ sibi timuere p̱iere q̃plurimi: sed de pauidis corruisse neq; uidi/ neq; legi queq̃. Quare ut prima sapiẽtia ĩ Dei timore posita ẽ: in eodẽ ita putauerim inter uitæ discrimina/ mũdiq; fra

Nota.

No.

grores incõcussam securitatẽ cõstare. Erit itaq; ut abunde me dixisse iã puto: apud uos peritos maxime caput humanæ sapientiæ/ humanæq; salutis candidus erga deũ et legitimus timor. nõ uereri contra aut paruifacere sanctũ eius/ et terribile nomen: gurges erit ignorãtiæ/ abissusq; stulticiæ: et in baratum deniq; mersio. Quæ uobis si esse ita uidentur/ repudiũque nõ habẽt a ueritate ratiõeque syncera: hactenus me hodie dixisse suffecerit: Nã suscepta sabbato agi breuiter cõsueuere. Longior in crastinũ q dies pcipuus religione atque decorus ẽ Deo sermo te Matthæe manet/ atque desyderat. Ast ego ne inobsequẽtior omni choro pulcherrimo/ atque intento uiderer: et cũ Themistocle fortasse ridẽdus: qui oblatam in epulis lyrã cũ recusasset ẽ indoctior habitus: ut Cicero inqt: me ecce inq̃ o Cælse: quẽ ãnuisse/ cũ omnibus placuisset: me redire paratũ/ et interim esse fœlicem affectauere illi atque iussere.

MATTHE.

FINIT.

SECVNDA COLLATIO

EIVSDEM MATTHAEI DE INSTITVENDO SAPIENTIA ANIMO LIBER TERTIVS

ARGVMENTVM.

q Vod bonitas coniũgi cũ sapientia debet: quãdo q̱dem nemo sapiens esse potest: q non idem sit bonus. cõtra nemo bonus: qui non et sapiens. Et ꝙ uera sapiẽtia ad Deũ cognoscendum/atque colendum imprimis hominem ducit: actus quoque humanos moderatur / et dirigit. Et ꝙ lux animi est: sine qua tã q̃ caligine offusa omnis est uita. Et ꝙ hãc perfectam et plenam intulit Christus: Vnde Philosophi: quibus christiana non illuxit fœlicitas: sũt uagati per tenebras/erroresque pueriliter. Et ꝙ beatum tandem hominem uera sapientia efficit. Denique ꝙ sapientia ꝓpter honorem: qui ei exhibetur: optat sibi comitem bonitatem.

t Ertius: qui nobis successit: festus fuit ille dies Seuerine: quem appellat Dominicũ uulgus: quoniã triũpho resurectionis sacer/ac solẽnis est domino: in quo ad rem ecclesiasticam ex more percipiendam ascenderunt ab urbe ad

nos mane hora prope iam tertia Nicolaus Guã terus: et Honofrius Bredus: ciuili disciplina/ et iu ris laude nostra in ciuitate præstãtes: familiares que admodum mihi: qui me cũ salutassent / de xtrasq; dedissent: comiter ad eos Quid uos inq̃ uirorum optimi huc? Illi uero ut diffugeremus quæ committũtur Veronæ spectacula: Voluptas quoque legendi ea Epigrãmata: quibꝰ ornasti q̃ tuor claustrales porticus per singulas fornicũ fa cies nos etiam traxit: quod facere sumus persæpe meditati una cũ Adeodato Broilo/ sororio tuo: ut iucundiores tibi essemus: si nobiscum agno sceres aliquid tantopere tuum. Tũ ego nihil ĩq̃ admiror. Fuistis enim semper inexplebili studio/ atque auiditate ad omne genus doctrinæ et lau dis ĩcensi curastisque pullulãtia oĩa: quæ in litte ris putaretis cognitu digna agnoscere. Atque af foret o utinã meus Adeodatus. Gauderem pluri bus simul ornamentis beniuolentiæ/ et necessitu dinis nostræ. Sed ꝓsentẽ Adeodati iacturã dilecti onis erit uestræ ĩstaurare auctiore successu. Nũc uero: qđ cupitis: lustrate istas iterim porticus ĩ q bus si uos aliquid fortassis offenderit: oro mihi ꝓdere amice/ atq; beniuole ne dissimuletis. E re quidem mea putabo castigari cẽsura peritissima/

MATT.
NI.HO.

MATT.

Nota. Nihil q dari obsequio.

ac fidelissima uestra: nihilq; dari obsequo: quod sæpe est in beniuolentiis pestilens. Ipse uero dū a uobis ista legentur: quod accurate fieri cupio: reliquum rei sacræ obibo in templo / atq; expedi am: ocissimeq; inde reuertar / uestrum acceptu rus / secuturusq; de re tota iudicium. Ad quos cū rediissem / ut dixeram / applausere mihi benigne suauissimi illi / ac modestissimi / referentes ab Epi grāmatibus solēniq; pictura incredibili deuotio ne attractos fuisse atque permotos: quod indica re facile oculi / uultusq; uidebantur. Porro inter hæc ad prandium tintinabulo conuocati paula

Lepide.

tim cum pergeremus: cœpi ego ita iocari. Vos ad olus / binaque oua paululo addito casei mēsa ho die liberalis excipiet / de macello / altero ue adi pe nihil porrectura. Nouerant quippe illi tamen non apponi nobis ad esum carnes nisi ægrotanti bus / et quibus grauis et fracta senectus est uelu

NI.HO.

ti morbus. Quare subridentes illi lepide retule runt Pythagorici sumus o Matthæe: Macello et fabis perq̄ facile parcentes / olitorūque uireta in uisentes sæpe: Lanistarum uero carnificinas fe re nunquam. De te. N. uide ac cogita. nos par

MATT Nota.

uo contenti. Miserima ea profecto uoluptas fu erit: quæ gulæ / uentrique deseruit. Conuiualis

enim lætitia / atq; iucunditas nullo modo posita
est in escarum / et compotationum luxu:sed in
ciborum castimonia/ sermonũq; dulcedine. Vos
uero Dei cultores/sacratioresq; ministri sanctissi
mum pro sermonibus Dei uerbum sub silentio
audiendum longe præstare animaduertistis: qp
pe q plus æquo laxantur sæpe inter cõmẽsales/
et illos etiam ingenuos/atq; prudentes intercollo
quia excitata hilaritate potionum/largitateq; ci
borum:quibus parci minus ab coepulãtibus col
loquio libero solet. Quare et reprehensa sæpe/et
cohibita legibus fuere priscorum conuiuia:in q
bus temporis nimium p diutina spatia absume
retur. Sed o beate uos instituti : qui ita distincta
ocia/negociaq; tenetis: ut in quottidiana re ue
stra nihil porro nimis:nihil parum haberi uidea
tur. Sumetur itaque a nobis hodie multo sapidi
us ore silenti lectio:q̃ fercula ipsa palato. Quibꝯ
ita prælusis ingressi sumus cõmune triclinium :
ubi donec ẽ sumpta refectio quisque conticuit :
Qua quidem exacta deambulatum tantisper est
simul dum signum disputationis innotuit : ad
quod ipse tinire cum cœpisset ad congressum in
quã cõdisputationemq; citamur: Vobis uero qd
operis interim ? Qui dixere. Quis libenter uos

MATT.
NI. HO.

audire non gestiat? Quare, nisi forte molestos nos ducitis: adesse percupimus. Tum Cælsus nõ modo uos adesse: sed ludo præesse lætabimur: uiros sane et studiis iisdẽ, et diuturnitate beniuolẽtiæ, ac charitatis nobis coniunctos. Itũ est itaq; consessum ab omnibus ubi antea biduo. Atque ita silentibus cæteris quæ heri et nudius tertius habita fuerant carptim, cursimq; quantum id potui propter duos hos: qui noui aderant: ipse recensui: rogitans enixius ut ad nostras perscrutationes recens illi aliquid adderent siue sacrum siue ciuile, sua doctrina, et ingeniis splẽdidissimis dignum: quod ante tempus se requiri dicentes, modestissimi recusarunt. Sicq; Concanonicis nobis res tota atq; integra mansit: suntq; omnes fere me precati: ut ego hesterna ex fide prosequerer, suscepta aut narratione perpetua, aut rem agendo socratice crebra cum interpellatione ac repugnãtia quoties inde lucidius erui ueritas posset: Qui tam beniuole plane deuictus, sic equidem cœpi. Cum hodie interpsallendum illud nobis insonuit, Bonitatem, et disciplinam, et scientiam doce me: uisa sunt ea mihi uerba ad sapientiam: quam querimus: pertinere magnopere:

CÆLSUS

MATT.

et ad hoc propheta orationem istam suam dire / xisse præsertim / neque incōsiderate id quidem / uel temere. Nam ut potest quis et bonus / et disci plinabilis / et doctus esse: qui idem sapiens non sit? immo uero tanti etiam per se est pondus / et ratio solius bonitatis: ut si bonum uirum tantū mihi proponas / aut nomines: eum profecto eru bescam negare sapientem / non etiam reuerear ac excolam. Conuerti igitur / ea demq; esse diuer so sub nomine porro mihi uidentur bonitas / et sapientia adeo: ut nemo sapiēs: qui non bonus. et nemo bonus: qui non et sapiens. Quare ne er remus circa ueram / absolutamq; sapiētiam: quē admodum dictum est a Cælso nostro de Timo / re: qui ad illam exposcitur: ita modo rei suscep / tæ / ac peragendæ de bonitate opportunus ē ser mo: quæ tantopere comes / atq; affinis est sapien tiæ: ut ab se inuicem sine interritu manifesto di uelli non possint. Quod si mecum ita sentitis: de ea quantum bene mihi fauerit deus / eloquar quæ mihi suggesserit animus / et bonitatis ad / mirabilis / et suauissimus odor uestra cū gratia.

Nullus bonus quin sapiens et e conv.

CAELS.

Tum Cælsus nihil satius / atque iucundius. Per ge itaque lætus: et aperi: quod uix tetigisti /

et affirmasti sensisse prophetam: quo modo Bo
nitas sapientia sit: et sapientia bonitas. Nã plerũ
que etiã uacui bonitate: ut prodigi. lasciui. iracũ
di. gloriosi. superbi: si nouerint alioquin multa:
bonasq; præ cæteris artes calluerint: habẽtur uul
go sapiẽtes/et sapiẽtum decorãtur honoribꝰ: un
de putatur illud ĩ euãgelio positum Sapiẽtiores
sunt filii tenebrarum filiis lucis in generatione
sua. Et sapiẽtes sunt ut faciãt malum/bonum au
tem facere nescierũt: aliaq; nõ pauca sacris ĩ litte
MATT. ris pene similia. Ad hoc ipse ĩstuc a te quæri cæl
se ꝙ nescias haud certe crediderim: Verũ ne qd
desit ad rem/penes eos: qui minus sunt eruditi:
aut quo uberior/prælucentiorq; euadat oratio:
sane te hoc puto requirere. Sed utcũq; res ẽ: me
rito habẽdus ẽ tibi mos: et ãnitẽdum: ut totos la
certos: si quid in nobis nerui habent/tua diriga
mus ad uota: quod tẽtaturus sum quãtum equi
dem potero. Inter bonum igiť/et sapiẽtem tan
ta: ut mihi uidetur: amicitia/atq; complexio ẽ: i
mo uerius unitas conciliata ab ipso amore natu
ræ: ut diuelli inuicem: seiungique nõ possint.
Nota. Qui nõ ẽ bonus: necesse ẽ ut profecto sit malus.
gradum inter hos tertium inuenire natura non
ualuit. Vnde quotquot unq̃ fuere/futuriq; sunt

homines: per bonos tātū et malos distinguendi in euangelio sancto scribuntur: cum in fine sæculorum de omnibus gentibꝯ iudicium faciet Christus Saluator: ut agens in terris ipse prædixit. tū boni locabuntur a dextris / mali autē a sinistris. Tertius uero et medius: quoniam natura nō capit: nullus nominatus est locus: propter qđ scriptum et legimus. Qui solem suum oriri facit sup bonos / et malos / et pluit sup iustos / atq; iniustos. Et qui non est mecum / contra me est. Si itaq; necessario malus ē: qui bonitate non præstat: consequens et illud penitus ē: ut hic malus oberret. cæcutiat. insaniat. et certe desipiat: quæ qui peccat: non modo longe est ab sapientis laude: sed stultissimus etiam habendus est: quoniam cōtra fas / contraq; naturam delinquit: quæ queq; admonet sese impollutum a uiciis seruare / proximūque diligere. Errare ergo / siue desipere / et recte agere / ac sapientem esse perinde sunt sicuti malum et bonum: mors et uita omnino inimica / atque contraria. Ergo sine bonitate sapiens uere nemo. Illa uero malitia / atque argutia: qua mali bonos superare cernuntur: callidioresq; uidentur / et si sapientiæ nomen ementita interdum sapientia dicitur: tantum nihilominus abest a ra

Aut bonus aut malus necessario ē.

tione/sapientiæq; decoro: ut magis nullo quidẽ modo possit abesse: cum altera ad iniusticiã/atq; perfidiam: altera ad iusticiã tẽdat/ et ueritatem: Qua de causa sanctis in litteris scribitur sapiẽtia huius mundi stulticia est apud deum: atq; illud ab Apostolo dicitur prudẽtia enim carnis mors ẽ: prudẽtia uero spiritus uita: Sic et ea sunt: quæ de sapientia iniquorum pauloante a te Cælse de torto/indignoq; nomine inducta fuere: iter quas duas æquiuocatio: ut ita dixerim: talis esse mihi uidetur: qualis inter uiuum hominem / atq; non uiuum/ spirantẽq;/et statuã. Quæcũq; itaq; alia præter timidã istã/et si uideatur sapiẽtia minime ẽ. Cæterũ: satis si ego rẽ uideo: Sapiẽtia qdem semita et ẽt ẽ. quæ aditum nobis patefacit ad deũ agnoscendũ/eũdẽq; colẽdum. Ea ergo si uera/et solida fuerit: nõ aũt adumbrata/atq; fucata: nũq̃ erit sine bonitate: hoc ẽ sine uirtute cõsorte: quoniã quantũ malicia: quod uitiũ ẽ deo semp̱ odibile: recedit a deo: tãtũ illi bonitas appropiat/seq; coniungit: quæ certa/et indissolubilis ratio appa ret in oĩbus sibi cõtrariãtibus inuicẽ: ut cũ subit unũ/ueluti pulsum decedat aliud. Habet et hoc in se sapiẽtia bonũ maximũ/atq; sanctissimũ: ut nobis tanq̃ digito mediũ illud ostẽdat: ad quod

Semita ad deum.

sapia huius mundi stulticia e apud deu

cuncta dirigimus: et actus humanos ceu auriga gubernet / et moderetur: a quibus oportet omnia relegata sint uicia: si agendo cupimus iusticiā / re ctitudineq́ꝫ tenere: et assequi diuini muneris gra tiam: promererique ut inter suos nos deus tādem agnoscat. Quoniam uero sine bonitate hoc nō efficit sapiētia: ideo ad res agendas omnis: uitæ que constātiā nō modo aptissima bonitas ē: Sed quæsita a deo / ac necessaria: ut q eam eripiat ab usu humano: uitam funditus eripuisse / et euer / tisse uideatur. Inueniri igitur una sine altera ne quit: si debet uim suā sapientia / nomen / dignita teq́ꝫ seruare. Alioqn non sapiētiæ agnomen / lau deq́ꝫ merebit: sed detestabilis malitiæ / atqꝫ astu ciæ dedecus quā non habuit: uirtutē dementita. Recte quoqꝫ animi lux appellari eadē ip̄a sapien tia potest: qua q caret ille semper ē cæcus: Vnde scriptum uerissime ē sapiētis oculi in capite eius. stultus uero ī tenebris ambulat. Vt enim qui ex terioribus captus ē oculis: nescit quo uadit / ēt cū ducitur: ita minus uiā ueritatis ītelligit: q orbꝰ ē animo: Quare quod huic mundo uisibili Sol radians præstat ad claritatem / et lucem: hoc effi cit inuisibili animo sapientia: quæ nisi sit boni tati coniūcta: ita tetram offundit mēti caliginē:

Directrix actuum.

Nota.

Lux uitæ.

No.

Ignorantia pessimum malum.

quemadmodum cæcam Sol noctem: cum a no bis sub terras deuoluitur/ aut pallescit eclipsi. At uero quid esse potest luce sapiētiæ dulcius? quid splendidius? quid amabilius? Hæc enim errantes nos per magnam sæculi noctem: et iactatos ꝑ de uia/ atq; naufragia in hoc mari uasto uentis cō trariis/ et semper incertis: data ueluti manu in ꝓ pria quasi deducit: ut possimus per eam quieti quem in portum tendimus perspicere/ atq; agno scere. Hæc ignorantiam pessimum malum: imo et malorum omniū gurgitē: ubi cœperit habita re propellit. Hæc motus in aīo turbidos sædat: et quicqd accidit acerbissimū tēperans/ tolerabilius efficit. Hæc domestica/ et peregrina. urbana/ et rustica. exigua et grādia. ætates quoq;/ sexus, et mores informat: ut uere lux mundi/ queādmodū diximus appellanda merito sit: sine qua caligino sa plusq̄ omnis umbra futura sit hominis uita: fueritq; ante christianam fœlicitatē/ et gratiā per Christum uerum deum et hominem nobis alla tam: quia prioribus omnibus sæculis illis neque uulgus/ neq; philosophi: qui sapientiæ gloria fal so nobilitabantur: uel in moribus/ uel in natu ra/ uel multo minus sane in iis: quæ sūt supra na turā ueritatem inuenire potuere: longeq; plura:

quæ sibi somniarunt / mentitiq; sunt: et in quibꝰ inter se discidunt: q̃ quæ uera / conuenientiaq; dixerunt. Ille ille heu: qui semideus est habitus Plato: laxauit ita impudice / et continens ipse libidinem: ut cõtra clamantẽ erubescentiam innatam homini / omnẽq; naturã / decus uirginale / matronalemq; pudiciciam sic licenter prostituerit: ut uirgunculas nudas descendere in ludos cũ iuuenibus permiserit: et earum ita esse / ac uirorum equitare. currere. arma mouere. lapides manu / fundaq; iactare. tela intorquere: et quod stomachabilius est: iterum nudas saltu et choreis inter mares solẽnitates celebrare honestum putauerit ac liberale. Et ad maiorem beniuolẽtiam censuerit matrimonia habenda cõmunia: nisi quæ potestas principum nobiliora quandoq; amicis pro dignitate distribuisset. Qua opinione quid magis delirum / aut insanũ afferri potest: nedũ impudicum / et fedum? Sanctissimum humanitatis uinculum / honorabileq; consortium tam infande temeratur tanto a philosopho nudo / et pauperimo ueritatis. Quis Plato furor? quis impetus? quis morsus? quæ collisio inter se hominũ in libera / oblataq; libidine irruentibꝰ pluribꝰ in eam unã: quæ appetibilior uisa sit eo omni rubo

Philosophorũ cæcitas ante gratiam.

Plato.

Nefanda impudicicia

Nota.

re/ et honestate: quã indidit homini natura: post habita? Quæ sors deformiorum puellarũ? Quæ iam uetularũ? Quæ et infirmãtium? Quæ uel cura educãdæ instituendæq; prolis: quæ esset incerta ex uago cõmuniq; cõcubitu? An nõ qui nati essent homines: morerentur tuo cõsilio pecudes? Erubescho ipse homũculus hæc loqui diuine cõtra te Plato. Lædo et forsitan aures eorũ: qui de te tãtã impuritatẽ exaudiũt. Quid si aduocet ad tuã istã philosophiã pudica Matrona. uirgo instituta/castaq; puella? nõ ne uultũ ueste uelabũt extremo sudãtes: percitæ rubore? An se ꝑdiderit tã turpiter uel ipsa semyramis: uel lupanaribꝰ delectata Messalina? Ad honestatẽ natura docet hominẽ natum: quod quia dissimulari tergiuersarique nõ potest: inde fit ut incõtinẽtiæ tã uehemẽter erubescamus: cui dum seruitur: obscura/abditaq; querãtur: atq; ẽt maritalis / debitusq; cõgressus nocturnã umbrã/occlusũq; cubiculũ amet: et ꝑter cæterarũ rerũ naturã: quæ blãdiuntur: sola ista uoluptas corporis ita solitudine gaudeat: ut ne quid eius rei: qđ nuptiarũ honor/propagationisq; necessitas/et cũ his primi sacramẽti gratia ẽt honestat/atq; sanctificat: inspectẽt liberi. serui

Nota.

Rubor ex libidine.

ullicꝫ domeſticiſ parceatur: Quin etiã uehemen
ter pudeat: ſi canes/ et eq: cæteræcꝫ beluæ id præ
oculis forte cõmittãt. Verum quocꝫ et ſordidiſſi
mũ ſit nũcupare/ niſi umbratis/ obliqſcꝫ nomini
bus: quæ tã neceſſario ad ꝓpagãdã tuẽdãcꝫ natu
rã opi mẽbra deſeruiũt: necꝫ ſit inops adeo qſq̃:
q et ſi cæteras partis ſit nudus: nõ uelet obſcena.
Diceret hoc loco pro Platone: quod nemo pudi
cus poſſet: fortaſſe qſpiã uel leno/ uel ſcortũ. Nõ
audierat diuini oris elogiũ Plato/ propter hanc
relinquet homo patrem et matrem: et adhære/
bit uxori ſuæ: et erunt duo in carne una: neque
ab Apoſtolo: quem uita præceſſit: Vnius uxo/
ris uirum: et una quæque ſuum habeat: Et illud
uiri diligite uxores ueſtras/ ſicut et Chriſtus di
lexit eccleſiam. At uero debuit: ut diximus: uel
ſaltem auſcultaſſe naturam: quæ communis ubi
que eſt cunctarum gentium directrix/ atque ma
giſtra. Conſtans. Certa. Fidaque. et efficiens in
omnibus quantum eſt in ſe ſimpliciter unum: a
qua deerrare/ non quidem philoſophi eſt: Sed
hominis abutentis omnino ratione/ atque con
ſilio: ſi nõ æquius dixerim amentis et ſtolidi. Re
ſpõdebũt ꝑtinacius iterũ Leno iſte/ et meretrix.

Vide ne hũc roborẽ / cõfusionẽq; : quã dicis : mos potius / cõsuetudoq; intulerit : q̃ idixerit certe natura. Nã si nudi ire / palamq; misceri uir / et mulier assueuissent : esset detracta : imo et ignorata fortasse hæc mollicies / atq; cõfusio. Isti sues grunirent aliquid : si tanti mos esset : ut posset expugnare / colliderecq; naturã. Si nõ inspicerẽt rudes ẽt et agrestes. imo uero et dementes et insanos : qui aguntur / mouẽturq; nõ moribꝰ / atq; usibꝰ sed natura dũtaxat : partẽ hãc tenere honestatis / et uerecundiæ : ut nõ publico coeãt : et quas uiderint sibi ipis placere cõfestim nõ adoriãtur ita ẽ imobilis / ꝑpetuaq; natura : inq; omnibꝰ similis. Quod mos nũq̃ potuit / poterit ue ꝓstare : quia uarius. labilis. et nõ cuiusq; æquabiliter ẽ : Sed nobis alius. alius uicinæ urbi. alius fidelibus / cultisq; diuina lege / atq; ꝓceptis. alius nõ credẽtibꝰ. et sine disciplina exlegibꝰ barbarã uitã ducẽtibus. Hic arripitur ab educatoribꝰ / et pedagogis. Q͛d naturæ uero ẽ / in nobis omnibꝰ sua spõte cõnascitur : quoniã natura : quæ uis ẽ quædã firmissima / atq; sanctissima suũ nũq̃ tramitem deserit.

De natura et more.

Nota.

Posset et illud de re ista subtilius disputari : non ab Academicis ueteribꝰ dico : qui Platonicam disciplinã tuentur : Sed a christianis potius nobis :

qui ꝑ Platone Moyſem ſequimur: peccato ne/an naturæ inurẽda ſit hæc de carnis cõmixtione cõfuſio. Prodit.n.Moyſes ut primũ peccauere ꝑ genitores ſtirpis humanæ: perizomata de ficulneæ foliis ſibi protinus confeciſſe: quibꝰ pudibũdi genitalia obtegerẽt uelut obſcena. Qua de re dicere cum pergerem: en Nicolaũ/ et Honofriũ cõſpicatus ſum inuicẽ auribus ſuggarrire uenuſto/placidoq; cum rictu. Ad quos ego quid inq̃ colloquimini ita ſuppreſſe: cũ interpellatio/atq; reſpõſio utriq; ſit libera/ et nobis ſane pergrata? Tũ Honofrius Nicolao meo iſuſſurrabã id dubii mihi ſubiiſſe ãte: q̃ illud ipe moueres. Peccati ne/an certe naturæ fuerit erubeſcẽtia iſta/ carniſq; rebellio: qđ perq̃ auide ſum auditurus: quoniam alias audiſſe mihi uideor quaſi ꝑ ſomnium: nec ſatis iã reminiſcor. Aſt ego hic locus inq̃ o Honofri præclaris explorationibꝰ: et iis quidem cognitu dignis abundat: ſed implere rem ipſam ubertim: ut poteſt: non ſit præſentis temporis/atque negotii. Siquidẽ nimis ſermo a Platone diſcederet. Rei ſummã ſummis labellis tamẽ deguſtandã uobis porrigam quatenus eruditioni per egregiæ ueſtræ putabo ſufficere. Porro uicia carnis ſacræ litteræ omnes attribuunt omnino pec/

perizoma.

MATT.

HONO.

MATT.

No.

cato/edocentes inde primum temeratam fuisse naturam : quæ sic condita erat : ut posset homo non peccare : si stare maluisset : q̄ ruere . Qui ex libero si non deliquisset arbitrio / neque pri/mam uiolasset innocentiæ gratiam : ita membris ad generandum compertis imperasset : et iis usus ita fuisset honeste / atque perualide : ut cæteris corporis membris : quæ homini parent in quolibet ope sine reluctatione / atque rubore . Mutuus itaque uiri / et mulieris contactus non modo fœda prurigine / effrenoque ardore uacasset : sed p̄ter opera decentia omnia : quæ tractantur ab homine ; hoc imprimis gloria / et claritudine excelluisset : tam pulcherrimum : q̄ magnum / et admirabile quidem est / ut hominem homo progeneret / sanctam imaginem / diuinitatisque participem . Sed heu exicialis / funestaque transgressio : in qua et cōceptus pudēdus . et partus atrox . et uita omnis calamitosa / et postremum malorum omnium pessima mors est subsecuta / et cætera detrimenta : quæ si locus pateretur / et tempus : faueret copia non parua deplorare : Quod fortasse etiam faceremus : si plerique sanctissimi uiri / atque doctissimi id non factitassent : et eorū nonnulli etiam de uitæ miseria libellos perpetu

Nota.

os non cõſcripſiſſent. Si et poetæ præterea. Oratores quoque. Hiſtorici omnes : atq; philoſophi non id ſæpe complexi fuiſſent: qui: cum fulgore eloquentiæ: tum pondere et grauitate me omnes obſcurãt: Ab infecto naturæ itaque fonte Quæ res factu fuiſſet inſignis: reddita eſt ignobilis / atque pudẽda ex ea porro uiolentia / et obſcenitate: quam ab iniuſſis ſenſuum motibus iuito animo patimur: quæ tanta confuſio ortum quidem habet in ipſa natura ab originali profanata iuſticia : et uiolato præcepto : quod deus: ut eius dominator agnoſceretur: homini dederat. Liqueat igitur ſatis non ab more neq; uſu: Sed uel a peccato uel ab ĩfecta natura huiuſmodi carnis emanaſſe ruborem. Sed ad Platonem : a quo paulo diſceſſit: reuertatur oratio. Is nempe in pleriſque aliis non minus quidem delirat: q̃ in publica/ uagaque libidine . Cælum enim / et ſtellas animatas: tanquam deos coli oportere / et eis ſacrari uota conſuluit . Animas uero generatione atque uirtute priores corporibus: tanquam dominas eorum productas fuiſſe contendit / et immortales illas / ad Deique indolem formatas de corporibus: e quibus emigrarunt ſemel: ad alia iterũ / uel hõinũ/ uel beluarũ corpora: quarũ i moribus

Plato.

fuerunt persimiles:post milia quædam annorũ: quibus circũuoluerentur: remeare / seq; reuol/uere est commentatus: quam opinionem Vir/gilius in sexto præclari operis sui secutus An/chisem sic affatum inducit Aeneam.

Has omnes ubi mille rotam uoluere per annos
Letheũ ad fluuiũ: deus euocat agmine magno.
Scilicet immemores supera ut cõuexa reuisant:
Rursus et incipiant in corpora uelle reuerti.

Maximus quoq; inter phõs / et semi noster itali/cus ille Pythagoras in eiusdẽ cæci erroris ac stoli/dissimi ꝓlapsus scrobem: suam prædicat animã / atq; disseminat in plerisq; antea hominũ: in Pa/uonis deniq; corpore / plumaq; uixisse. Quæ in Democrito potuit eferuere maior insania: q̃ ex minutissimis / indiuisibilibusq; corpusculis mire cohærentibus inuicẽ: quas Athomos uocat: orbẽ omnem efficere / atque statuere? Quod de Ara/nearum intextis: ne quidem de fabrica / ac mole totius mundi nemo satis quidem sanus cogita/ret? Qualis / et Diogenis Cinici uita? qui nuda/uit naturam ipsam omni honestate / atque deco/re / usus corpore / et iis: quæ corpori inseruiunt: uti pecus sine ingenuo ullo pudore? Taceo phi/losophiæ dedecus / atq; ultimæ notæ prodigium

Pythago.

Democritus.

Diogenes

Aristippum. imo quidem ut paulo inuerecūdius loquar: magis quippe suē/uel asinum: q̄ certe uirum: nullam uitam: nisi præsentem/nullum bonum nisi corporis ī homine terminātem. ut philosophatus ad pingues offas/et merum: omnēq; libidinem reliquā magis ꝓfecto uideatur: q̄ ad ullam/uel sapiētiæ/uel cuiuspiam uirtutis omnino partem. His dictis parūper cum spiritum ip̄e subducerem: dicam tantisper inqt Nicolaus qđ mihi cum Honofrio confabulari interdum contigit de maximo uiro philosophoq; Platone (Solemus enim sæpe cum uacui sumus/ac liberi a cæteris uel forensibus/uel domesticis rebus: opiniones nostras simul cōfricare: et si quid interdū etiam audimus in ecclesiis altum/et sacrum: de eo moliri inter nos aliquid/et cōmētari nostris pro ingeniis atque iudiciis: quo fit ut ex hac consuetudine æqua ferme inter nos sit uel cognitio uel ignoratio) Visum ē igitur nobis de Platone: qđ magna quidē ratiōe: suo de Origene diuus Hieronymus censuit/ut ubi bene nemo melius. ubi male nemo peius. Sed ē præterea nobis miraculo unde horum ingenia: quibus quicquid potuit uisa ē contulisse natura/et diuinitatem his quandā porrexisse a puerperio/ipsaq;: ut ita dixerim:

Aristippo

NICOL.

Pla. ubi bene nemo melius: ubi male nemo peius.

cuna :tāta sint admixta dementia:et tot infecta fabulosis erroribus:ut ab iis:q etiā parua doctri na/uel nulla sunt præditi : irrideantur / uulgoq; et a pueris iam cēsoribus castigētur:nisi Solis / lu næq; defectus persimiles isti forte patiātur:Quæ prima duo orbis lumina ꝑsso sæpe nubilo/atroq; uapore uel pallētia/uel obscura reddunt:nisi et arua fertiliora / atq; ꝑpinguia imitari uideātur: quæ cum salutaribus frugibus ferūt sæpe morti feras herbas:in ueneficū lolium/sterilesq; auenas luxuriāt:nisi docta/et perq̃uigili agricolæ manu curent. Verū qcqd ē tamē:secreto auro de limo ego te mirabor semp o Pythagora. Te uenera / bor Socrates. Te o Democrite efferā. Te stupo ri habebo Diogenes. Te theophraste. Te Zeno turbāq; oēm/et sectā philosophorū illustrē hono ribus ꝓsequar. Sed præter cæteros tibi animū/ ui sceraq; sacrabo o unicum Iubar/primaq; in litte ris humani generis gloria Plato/ac de laboribus / studiis /tātisque scriptis / et lucubrationibus tuis acceptū ingenio diuino tuo dū uixero referam : per quem ad nos migrauit litterarum omnium liberalium dignitas/ et altioris philosophiæ splen dor se nobis primum aperuit. Qui et nobis reli quisti a te formatum/et secundam ueluti propa

ginem / et æterni nominis gloriam Aristotelem: qui omni philosophia ad præcepta / regulasque redacta supra cæteros posteritati consuluit: et si a te cum recessisset: nec satis gratus uisus fuisset: recalcitrasse illum contra magistrum non secus atque in matrem petulantes pulli questus sis. Sed cum iis tam amplissimis rebus sic uices indoleo / atque exhorreo tuas uirorum mirande / ut in auro rubiginem: et in fonte clarissimo aliquo anguē. Expectoq; a te Matthæe solari: leniriq; mihi mentem: qui cum mecum repeto quantum horum philosophorum sudores / infatigabilesq; uigiliæ nobis profecto attulerint commodi: si missis erroribus res probatas / et ueras curemus elicere: totus equidem quatitur / et ad fletum se commouet animus. Tum ego est inquam ut dicis o Nicolae. Nam et ipse sic sæpe commoueor pro Socrate maxime / atque Platone: quod accidere piis / atque gratis studiosorum omnium mentibus reor. Attamen uero unde illis tanta hæc cæcitas cum summa doctrina contigerit: quod animo mecum quandoque uersaui: non subticebo / aut tergiuersabor. Audiamque deinde te et Honofrium / si præter

Aristotelē nota.

MATT.

illa quæ commemorastis: recognoueritis forte ali
quid satius. Nam imprimis: quod tu prope dixi
sti: inducēs iubar solis et lunæ cāposq; feraces: ne
mo mortalium : quod uerbum est Plinii: sapit
Nemo sapit omnib[us] horis.
omnibus horis: sic se fallit sæpe obnoxia errori
uana mortalitas . Quare si de re diuina/ deq; cæ
lestibus: quæ ab humana cognitōne sunt procul:
errauerunt tāti isti philosophi neq; mirum / ne
que dixerim magnum : quoniam haberi huius
modi ista alioquin certe non possunt : nisi quā
tum ea nobis diuinæ uoces attulerint: et nūcii p̄
electi / deoq; afflati uulgauerint : cuius muneris
maximi atq; diuini ea sæcula fuerūt expertia. De
occultis quoq; et sinu naturæ obstrusis neq; col
ligere ueritatem: nisi uaticinātes/ aut deo illis re
uelante potuere . Quocirca Socrates ea sibi ne
somniaret: ut memoratum iterum ē: eorum per
scrutationem a se penitus repudiauit : et se nihil
scire contestans / omne studium cōtulit ad bene
Cur Apollo Sapientem Socratē iudicauit.
uiuendum. eāq; ob causam illum ab Apolline fe
runt iudicatum fuisse sapientem / q; maxima sa
pientia esset non arbitrari se scire: quorū cogni
tio esset ambigua. Sed cæteri multi nō tā se ipos
mensi: nec tam conscientiam secuti propriam: q̄
laudem humanam : quæ nescierunt p̄dicarunt/

et inuoluta sæpe inextricabiliaq; naturæ incertis turbidisq; ambagibus trāsmiserunt ad posteros: apud quos tādem eorum est patefacta temeritas illucescente ueritate p Christū: quæ ab alio ante dari nō potuit: quoniā uera sapiētia non habet magistros homines: sed doctorē Deū/neq; descē dit humanas ad mentes/nisi purgatas/et nitidas/ et sancti timoris / bonitatisque: quam diximus plenas. Vnde multitudo omnis illa sanctorū: qui eam acceperūt: concors semper/et itidē sentiēs fu it etiā ubicūq; dispersa: qa idem unus spiritus lo quebatur in eis: quo in se accepto Paulus exul tās An experimētum quæritis inqt eius: qui ī me loqtur: Christus: quē et cū dominus impertiret Apostolis Nō enim uos estis: q loqmini ait: sed spiritus patris uestri: qui loquitur in uobis. Sed quo altiora se ipsis isti quæsierūt: elatus eorū in/ crassatus/et obtusus magis factus est sensus: et se ad perfectam sapiētiā euasisse putantes/tum ma xime elusa eorū temeritate repti sunt stulti Deo nō perferēte tam indignam suæ maiestatis iniuri am: ut a se ipsis se facerent sapiētes et ueluti deos cum homines essent: Sed ad extremū modestiæ suæ tamē/et cōsciētiæ recte signū pbuit (si ita fu it) euidētissimū Plato: qui ut apud Aeneā sophi

Nota.

Nota Platonē.

ſtam loquitur quodã in dialogo Theophraſtus: iuſſit ſuis eatenus ſtandum obtemperandum que præceptis: quoad ſacratior homo aliquis ap pareret in terris: qui fontem ipſum ueritatis pa tefaceret / et quem magiſtrum rurſus ſeque / rentur omnes. Vnde noſtrorum nonnulli / ne. ſcio tam ne ſcite: q̃ pie produnt illum / et pre / dicant in exitu accepiſſe ſalutem / et gratiam: et eum longo poſt tempore inuentum in ſepul chro cum lamina ad pectus: in qua confeſſio fi dei erat inciſa: cuius lumen / et agnitionem mo rienti illi Deus afflaſſet. Quod de Trimegi / ſto / Sybilliſque / et aliis quibuſdam gentilibus etiam in uulgus referunt. Quæ nos quoniam apochrypha ſunt: neque probamus / neque improbamus (Poſſunt. N. tam eſſe: q̃ nõ eſſe) Sed ueram ſequimur matrem eccleſiam: quæ occulta non iudicat. Hoc tantum aperte / intre pideq; dixerimus damnari neminem: qui quan tum ipſe poteſt / et noſcit confugit ad Deum: quoniam ſola eſt: quæ perdit hominem per / uerſa uoluntas / et pertinax in delinquendo malitia. Sed de Ppiloſophis hoc loco non plu ra: de quibus profecto neque tam multa congeſ

Nota.
apocrypha abscondita

fuissemus: nisi docendum nobis fuisset per eo/rum errata: humanam sapientiam sine bonitate / non modo ad ueritatem non prælucere homini: sed magis quidem cæcitatem inducere. Eodem modo superest: ut demonstremus sa/sapientiam æterno consilio trãsmissam ad homines: ut ea sit: quæ ad sũmum illud bonũ: in quo beatitudo consistit: eos accẽdat. accensos conuehat. conuectosque fœlices efficiat: quæ res ita iam constat: ut negare eã nemo: si sanus est non erubescat: Sed sine ea bonitate: quam ei Propheta coniunxit: nunquam illud efficiet: ut dux homini ad beatitudinem sit: Quin uero gradiente recta sic retorquebit a uia: et instrumẽta illi / ac machinas: quas ad beatam uitam erexerit: eripiet / atque proiiciet: ut metam is non modo nunquã attingat: sed quo magis ire contenderit: uti cancer ab ea semper plus retrocedat. Denique optare sibi consociam bonitatẽ sapientia cogi certe uidetur a sũmo quẽ obtinet in honoribꝯ gradu. Nã quos sapientes esse putamus: iis porro assurgimus. capita flectimus. ꝺ uia cedimus. magistratus. honores. dignitates. ĩsigniaqꝫ potiora deferimus. Statuas insuper monumẽtaque sacramus:

Ad fœlicitatẽ sapiẽtia ducit.

Honorabilis sapientia.

quæ prætereuntes cum cernimus: detinemur ad mirationesgratiaq; non parua. Quod solet usu mihiscontingere quoties in templis illustrium se pulchra epitaphiaq; contemplor: cuius sane rei quæ causa potest afferri alia: q̃ q͞p uirtute singulari illi, ac bonitate putantur excellere: nec tãti res quidem ulla ducitur: quãti sapientia propter cõiũctam ei bonitatem: quam si detraxeris: esse sapientia continuo desinet: magis uero nequitia erit atq; calliditas nõ dignãda honoribꝯ: sed acerrimo odio ludibrioq; habenda: Adhiberi ergo illi bonitas conuenit: ut dignitatẽ omnino propriam, gloriam, nominationẽq; possideat. Hæc cum dixissem dimissa corona datum est cuiq; recedere.

FINIT.
TER
TI
A
COLLA
TI
O